

Základní lidská práva a svobody a jejich zakotvení v právním řádu ČR

Václav Císař

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Václav CÍSAŘ**
Osobní číslo: **M081252**
Studijní program: **B 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**

Téma práce: **Základní lidská práva a svobody a jejich zakotvení
v právním řádu České republiky**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Popište historii základních lidských práv a svobod a popište základní znaky a pojmy základních lidských práv a svobod.
- Charakterizujte Všeobecnou deklaraci lidských práv a další mezinárodní dokumenty, které se dotýkají lidských práv.
- Popište oddíl druhý hlavy druhé Listiny základních práv a svobod.

II. Praktická část

- Analyzujte a zhodnoďte rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o zrušení politické strany Dělnická strana.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: cca 40
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

[1] FLEGL, V. Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1997. 273 s. ISBN 80-7179-149-0.

[2] FLEGL, V. Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1998. 325 s. ISBN 80-7179-204-7.

[3] ZOUBEK, V. Lidská práva – globalizace – bezpečnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 510 s. ISBN 978-80-7380-026-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Petr Šimek**
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
Datum zadání bakalářské práce: **4. dubna 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **20. května 2011**

Ve Zlíně dne 4. dubna 2011

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

RNDr. Oldřich Hájek, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹;
- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí:
  - bez omezení;
  - pouze prezenčně v rámci Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- na mou bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²;
- podle § 60³ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

---

¹ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

- (1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

² zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

- (3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

³ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

- podle § 60⁴ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že:

- jsem bakalářskou/diplomovou práci zpracoval/a samostatně a použité informační zdroje jsem citoval/a;
- odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 20.5.2011

.....

---

⁴ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
- (3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolil téma Základní lidská práva a svobody a jejich zaktování v právním řádu ČR. Bakalářskou práci jsem rozdělil do čtyř částí. První část bude věnována historii základních lidských práv a svobod a budou zde také vymezeny základní znaky a pojmy, které se základních lidských práv a svobody dotýkají. Druhou část věnuji charakteristice Všeobecné deklarace lidských práv a dalších dokumentů, které s lidskými právy souvisejí. V třetí části se budu zabývat druhým oddílem hlavy druhé Listiny základních práv a svobod, tedy politickými právy. V závěrečné části práce bude mým cílem analyzovat a také zhodnotit rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o zrušení politické strany Dělnická strana.

Klíčová slova: základní lidská práva a svobody, Listina základních práv a svobod, Všeobecná deklarace lidských práv, politická práva, extremismus, Dělnická strana.

ABSTRACT

As a topic of my bachelor's work I have chosen the Basic human rights and freedoms and their incorporation in the system of law of the Czech Republic. I have divided my work into four parts. The first part is going to be devoted to the history of basic human rights and freedoms and to the main conceptions, which are connected to basic human rights. In the second part I am going to describe The Universal Declaration of Human Rights and other important documents related to basic human rights and freedoms. In the third part I am going to deal with the second division of the second chapter of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. This part of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms is dedicated to political rights. The main point of the last part is to analyze the decision of The Supreme Administrative Court of the Czech Republic of banning the political party named Worker's Party.

Keywords: basic human rights and freedoms, The Bill of Rights, The Universal Declaration of Human Rights, political rights, extremism, Worker's Party.

Děkuji svému vedoucímu práce panu Mgr. Petru Šimkovi za odborné vedení, věcné připomínky a cenné rady, které mi při vypracovávání této práce velmi pomohly.

Dále bych chtěl také poděkovat svým rodičům za veškerou pomoc a podporu při vypracovávání této bakalářské práce.

"Jedinou věcí nezbytnou pro triumf zla je, aby dobří lidé nedělali nic."

Edmund Burke

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HISTORICKÝ VÝVOJ A ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD	12
1.1 HISTORIE LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD	12
1.2 DEFINOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	15
1.2.1 Práva a svobody	15
1.2.2 Subjekt a objekt lidských a občanských práv	16
1.3 LIDSKÁ PRÁVA A JEJICH VLASTNOSTI	16
1.4 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	17
1.4.1 Základní struktura Listiny základních práv a svobod	17
1.4.2 Obsah Listiny základních práv a svobod	18
2 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV A MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY	21
2.1 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV	21
2.2 CHARTA ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ	22
2.3 OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV V RÁMCI EVROPY	23
2.3.1 Evropská sociální charta	23
2.3.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	23
2.3.2.1 Evropský soud pro lidská práva.....	24
2.3.3 Listina základních práv Evropské unie	24
2.4 DALŠÍ MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY.....	25
2.4.1 Úmluva o právech dítěte	25
2.4.2 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen	26
2.4.3 Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace	26
2.4.4 Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti	27
3 POLITICKÁ PRÁVA	28
3.1 SVOBODA PROJEVU A PRÁVO NA INFORMACE (ČL. 17).....	28
3.1.1 Svoboda projevu.....	28
3.1.2 Právo na informace	28
3.1.3 Nepřípustnost cenzury.....	29
3.2 PETIČNÍ PRÁVO (ČL. 18)	29
3.3 SHROMAŽĎOVACÍ PRÁVO (ČL. 19).....	30
3.4 SDRUŽOVACÍ PRÁVO (ČL. 20)	31
3.5 PRÁVO OBČANŮ PODÍLET SE NA SPRÁVĚ VEŘEJNÝCH VĚCÍ (ČL. 21)	33
3.6 SVOBODNÁ SOUTĚŽ POLITICKÝCH STRAN (ČL. 22).....	34
3.7 PRÁVO NA ODPOR (ČL. 23).....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 POLITICKÁ SITUACE V ČESKÉ REPUBLICĚ	37
4.1 POLITICKÉ STRANY A Hnutí	37
5 EXTREMISMUS V ČESKÉ REPUBLICĚ	39

5.1	ZÁKLADNÍ ROZDĚLENÍ EXTREMISMU	40
5.1.1	Krajní pravice	40
5.1.1.1	Fašismus	40
5.1.1.2	Nacismus	41
5.1.1.3	Neonacismus	42
5.1.2	Krajní levice	43
5.1.2.1	Komunismus	43
5.1.2.2	Anarchismus	44
5.2	EXTREMISTICKÉ STRANY A ORGANIZACE V ČR	45
5.2.1	Krajní pravice	45
5.2.1.1	Krajně pravicové strany a organizace	47
5.2.2	Krajní levice	48
5.2.2.1	Krajně levicové strany a organizace	49
5.3	OCHRANA PŘED EXTREMISMEM	51
5.3.1	Trestná činnost s extremistickým podtextem	51
5.3.2	Možnosti ochrany vůči extremismu	53
6	PROBLEMATIKA DĚLNICKÉ STRANY	55
6.1	CHARAKTERISTIKA DĚLNICKÉ STRANY	55
6.2	ROZPUŠTĚNÍ DĚLNICKÉ STRANY	56
6.2.1	Návrh vlády na rozpuštění Dělnické strany	56
6.2.2	Vyjádření Dělnické strany	57
6.2.3	Posuzování věci Nejvyšším správním soudem	58
6.2.4	Závěry Nejvyššího správního soudu	61
6.2.5	Komentář k závěrům Nejvyššího správního soudu	62
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68
	SEZNAM GRAFŮ	70
	SEZNAM PŘÍLOH	71

ÚVOD

Historie nám dnes a denně ukazuje, jak komplikovaným a nevyzpytatelným vývojem lidstvo od svého vzniku prošlo. Po celou tuto dobu se lidé vždy potýkali s neustálým vývojem lidského charakteru, životní filosofie i jednání s ostatními lidmi. Jedním z nejdůležitějších projevů tohoto vývoje je i neustále se měnící vnímání hodnoty lidského života. Se vznikem různých filosofických směrů a náboženství dostal lidský život zcela nový rozměr a lidé usoudili, že si zaslouží být chráněn. K tomuto principu se tak pojí nejdůležitější právo a to, že každý člověk má právo na život. I přes značný posun ve vývoji lidského vnímání, zůstává nadále smutným faktem mnohdy nedostatečná vůle hodnotit lidský život podle stejných měřítek a to bez ohledu na věk, pohlaví, barvu pleti, národnost či sexuální orientaci. Právě tento odpor k myšlence lidské rovnosti vedl v mnoha případech k projevům násilí a netolerance a stal se součástí různých ideologií, které ve jménu zrůdných myšlenek a ideálů vedly k nepředstavitelnému lidskému strádání a utrpení.

Mnoho historických událostí a skutečností vedlo k přehodnocení v mnoha oblastech lidského myšlení a lidé začali potřebu chránit lidská práva a svobody cítit čím dál tím silněji a svědomitěji. Problematika dodržování základních lidských práv a svobod se tak stává předmětem zájmu nejenom států, ale také mnoha organizací, médií i jednotlivců. Tyto všechny subjekty dbají o to, abychom se s projevy porušování lidských práv, ke kterým dochází po celém světě prakticky denně, setkávali v podstatně menší míře. Výjimkou nezůstává ani Česká republika, v jejímž případě je Listina základních práv a svobod součástí ústavního pořádku.

Svou bakalářskou práci, ve které se, jak již název práce napovídá, budu zabývat lidskými právy, jsem rozdělil do čtyř částí. V první části stručně popíši historii základních lidských práv a svobod a vymezím základní znaky, které se lidských práv dotýkají. Druhou část věnuji Všeobecné deklaraci lidských práv, jako nezbytně důležitému dokumentu v oblasti ochrany lidských práv. V této části se budu také zabývat dalšími dokumenty, které jsou pro Českou republiku závazné. V třetí části se budu soustředit na konkrétní část Listiny základních lidských práv a svobod. Jedná se o oddíl druhý hlavy druhé, tedy o politická práva. V závěrečné části mé práce se budu věnovat rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky o zrušení politické strany Dělnická strana. V této části bude mým cílem toho rozhodnutí analyzovat a také k těmto okolnostem vyjádřit svůj subjektivní názor.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORICKÝ VÝVOJ A ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD

1.1 Historie lidských práv a svobod

Jednoznačné určení geneze lidských práv je ve složitém vývoji lidské společnosti velmi komplikovaným úkolem. Tento vývoj je lemován řadou historických mezníků a událostí, které problematiku základních lidských práv a svobod postupně upravovaly. Většina takových impulsů vycházela ze stále narůstajícího přesvědčení člověka o tom, že nelze ignorovat způsoby, jakými je s ním jednáno. S kulturním vývojem společnosti se tak zvyšovalo i lidské uvědomění a lidé se v průběhu dějin neustále snažili, aby jejich práva byla akceptována a dodržována.

Nejstarší dochované záznamy o sepsání zákonů sahají až do druhého tisíciletí před naším letopočtem. Jedním z nejstarších dochovaných zákoníků je tzv. Chammurapiho zákoník, jehož obsahem je převážně výklad zvykového práva. Zákoník je však i přes své stáří rozsáhlý a přehledný. Dalším inspiračním podkladem pro vznik a uznání některých lidských práv a vznik zákoníků v obecném slova smyslu se před začátkem našeho letopočtu stalo deset příkazů, které podle biblického Starého zákona předal Bůh Mojžíšovi, který byl jednou z nejvýznamnějších postav dějin izraelského národa. Těchto deset příkazů se nazývá Desaterem, a i když je dnes jejich význam zohledňován spíše lidmi křesťanského, či židovského náboženského vyznání, zůstávají některá tato přikázání důležitým pilířem pro nejzákladnější části moderních zákonů zabývajících se lidskými právy. V souvislosti s biblickými texty je dále nutné zmínit ústřední postavu křesťanského náboženství, Ježíše Krista, který jakožto kazatel a učitel náboženského zákona a principů lidských morálních zásad položil základní kameny víry v lidskou rovnost.

Ve vývoji lidských práv hráli významnou roli také řečtí filosofové Platón a jeho nejvýznamnější žák Aristoteles. V případě Platóna se jedná o jeden z jeho nejvýznamnějších dialogů Politeia. Platón zde vyjádřil své názory na optimální uspořádání v obci, které by mělo podle něj usilovat o spravedlnost pro všechny. Další významnou postavou v historii lidských práv, která je spojena s naším letopočtem, je biskup a učitel církve Aurelius Augustinus, který ve svém spisu O Boží obci nastiňuje uspořádání společnosti.

Pro nezbytné souvislosti dalšího postupného vývoje a také upevňování významu existence a ochrany lidských práv je nutné zmínit několik listin, které více či méně měnily uspořádání v tehdejší společnosti a napomohly také k dalšímu rozšíření významu ochrany lidských práv. V roce 1100 vydal anglický král Jindřich I. Anglický Listinu svobod (Charter of Liberties), v jejímž rámci byly pravomoci panovníka podřízeny zákonům. Jindřich I. tak rozhodl s ohledem na zájmy církevních hodnostářů a šlechty. Značná část obsahu této listiny byla poté roku 1215 převzata pro tvorbu Velké listiny práv a svobod (Magna charta libertatum), jejíž podstatou bylo jednak omezení moci panovníka, ale také přiznání práv poddaným, kteří se tak mohli bránit proti nezákonnému uvěznění. V této listině, která obsahovala 63 články, byla mimo jiné zohledněna svobodná volba biskupů či například povolení ke vstupu na území Anglie pro cizí obchodníky. S Anglií je také spojen zákon o osobní nedotknutelnosti (Habeas Corpus Act) z roku 1679. Jsou s ním spojeny určité záruky v rámci osobní svobody, kdy se např. uvězněný člověk mohl odvolat k soudu. Moc soudní byla tak oddělena od moci výkonné.

Podstatný vliv na rozšiřování principů ochrany lidských práv mělo postupné rozšiřování sféry vlivu evropskou civilizací. V roce 1783 byla pařížskou mírovou smlouvou ukončena válka za nezávislost původních třinácti amerických kolonií na Velké Británii. Tomu však v roce 1776 předcházelo vydání Deklarace nezávislosti (The United States Declaration of Independence), kterou těchto třináct kolonií deklarovalo svou nezávislost na Velké Británii a vyhlásilo tak vznik Spojených států amerických. Deklarace nezávislosti zdůrazňuje mimo jiné také princip lidské rovnosti:

„Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou obdařeni svým stvořitelem určitými nezcizitelnými právy, že mezi tato práva náleží život, svoboda a sledování osobního štěstí. Že k zajištění těchto práv se ustanovují mezi lidmi vlády, odvozující svoji oprávněnou moc ze souhlasu těch, jimž vládnou.“ [14]

I přes tento fakt je nutné zmínit, že v státech jižní části Spojených států amerických, tzv. Konfederace, byl stále rozšířený význam otroctví, jehož existence byla spojena s kolonizací severoamerického kontinentu. Otroctví bylo definitivně zrušeno s koncem americké občanské války v roce 1865 třináctým dodatkem Ústavy Spojených států amerických po předešlé iniciativě ze strany prezidenta Spojených států amerických Abrahama Lincolna.

Konec 18. století je v Evropě spojován s významnou událostí, kdy v roce 1789 začalo docházet k zásadním změnám poměrů ve Francii. Velká francouzská revoluce, jak je toto nahrazení absolutní monarchie republikou nazýváno, však svým významem nezahrnovala pouze Francii, ale její dopady byly mnohem rozsáhlejšího charakteru. Kromě změny vlády ustanovovala ve Francii tato revoluce lid jako zdroj hlavní politické síly. Tato změna je naznačena jedním z hesel Velké francouzské revoluce „Liberté – égalité – fraternité“ (Svoboda - rovnost - bratrství), které je dodnes mottem Francouzské republiky. Dne 26. srpna 1789 byla francouzským Ústavodárným národním shromážděním vydána Deklarace práv člověka a občana (Declaration of the Rights of Man and of the Citizen), která zcela změnila nahlížení na lidská práva a stala se tak stěžejním nástrojem k dalšímu ustanovování základních práv člověka.

Začátek 20. století byl pro celý svět poznamenán spory světových mocností ohledně sfér vlivu či zdrojů surovin. Vyostření těchto sporů vedlo k největšímu válečnému konfliktu, kterému do té doby muselo lidstvo čelit, označovanému jako první světová válka. Narůstající význam nacionalismu a nesouhlas s poválečným uspořádáním ze strany Německa vedl k tomu, že byla tato válka v roce 1939 následována druhou světovou válkou, která byla nerosvratelně zničujícím válečným konfliktem, který byl poznamenán nebyvalou neúctou k lidskému životu a k základním lidským právům. V průběhu této války došlo k pronásledování a systematickému vyvražďování lidí zejména židovského původu ze strany nacistického Německa a jeho spojenců. Tento pokus o totální destrukci celého národa je dnes označován termínem holocaust a kromě Židů byl zaměřen také na lidi romského původu, občany Polska, občany Sovětského svazu, tělesně či mentálně postižené, homosexuály, Svědky Jehovovy či politické odpůrce německého nacionálního socialismu. Právě tyto skutečnosti vedly v roce 1945, bezprostředně po konci válečných operací v Evropě a porážce nacistického Německa a jeho evropských spojenců, ke vzniku Organizace spojených národů, jejímž hlavním cílem dodnes zůstává udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Dne 10. prosince roku 1948 byla Valným shromážděním OSN schválena Všeobecná deklarace lidských práv, která přidává lidským právům mezinárodní rozměry a nastavuje nástroje k jejich ochraně. Jedná se o univerzální dokument, který je uznáván většinou států světa. V roce 1965 byla Valným shromážděním OSN přijata Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. O rok později dne 16. prosince 1966 byly Valným shromážděním OSN schváleny dva Pakty o lidských právech, které měly doplnit Všeobecnou

deklaraci lidských práv. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech byl následován Mezinárodním paktem o občanských a politických právech.

V rámci Evropské unie bylo v roce 1999 Evropskou radou rozhodnuto o vypracování Listiny základních práv Evropské unie, která se v roce 2009 stala právně závazným dokumentem, který vychází z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která byla přijata Radou Evropy v roce 1950.

1.2 Definování základních pojmů

1.2.1 Práva a svobody

Práva

Práva jsou spojena se slovními formulacemi, podle nichž má někdo právo určitým způsobem jednat, má právo na výběr obsahu i formy svého jednání, či nejednání. Práva jsou také spojena s možností určitého jednání a také uplatňování nároků vůči státní moci.

Svobody

Svobody jsou spojeny s takovými ustanoveními, v nichž je jednotlivci garantováno něco, jež je nedotknutelné a také zároveň hodné ochrany. Svobody jsou spojeny se zaručením takových prostorů, které budou autonomní a do nichž nebude veřejná moc zasahovat.

Základní práva

V případě základních práv je vycházeno z přirozenoprávní presumpce, že určitá práva konkrétní lidské bytosti jsou jí dána od okamžiku narození. Komplexně jsou však tato práva nezrušitelná, nezadatelná, nezcizitelná a nepromlčitelná. Je tedy možné říct, že jsou stálá. Začátek či konec existence základních práv nelze nijak temporálně vymezit, jsou tedy stále existující.

Občanská práva

V případě práv občanských se jedná o taková lidská práva a svobody, která náleží pouze lidem, kteří mají status občana určitého státu. Diferencují se tak od lidských práv, které určité státy garantují všem obyvatelům jejich území, tedy i cizincům. Toto odlišení je však pouze rámcové, protože se tyto pojmy často překrývají. [1] [3]

1.2.2 Subjekt a objekt lidských a občanských práv

Subjekt

V případě subjektu základních lidských práv a svobod, tedy i politických, hospodářských, sociálních, kulturních a dalších práv, se jedná o nositele oprávnění, kterými je tvořen jejich obsah. Listina základních práv a svobod vymezuje subjekty lidských práv a svobod diferenciovaně. Označují se tak velmi rozmanitými pojmy jako „každý“, „nikdo“, „občan“ či například „cizinec“. V případě pojmu „každý“, pomocí kterého je okruh subjektů vymezen nejrozsáhleji, chápeme „každý člověk“. Důležitou roli hraje také subjekt „občan“, čímž se podle čl. 42 odst. 1 Listiny základních práv a svobod myslí člověk se statutem občana České republiky. Vystupování občanů jako subjektů je vázáno zejména k právům sociálním a politickým. Fyzickým osobám, které nemají státní občanství České republiky, tato práva nenáleží.

Objekt

K objektu práva a povinnosti směřují. Objektem práv a povinností, které jsou zakotveny v Listině základních práv a svobod jsou věci, výsledky tvořivé duševní činnosti, hodnoty lidské osobnosti (zde se jedná o život, zdraví, osobní svobodu, důstojnost, čest a jiné hodnoty majetkové povahy) a výsledky lidského jednání. V některých případech, kdy je výsledek od samovolné činnosti těžko oddělitelný, se do určité míry kryje objekt s obsahem ústavního práva i svobody. [2]

1.3 Lidská práva a jejich vlastnosti

Lidská a stejně tak i občanská práva jsou všeobecnou a zejména pak nedotknutelnou hodnotou. Jsou základním kamenem pro ústavní právo každé subjektivní lidské bytosti a jejich výjimečná důležitost se vztahuje i ke každému státu, který je založen na principech svobody a demokracie a který ctí hodnoty postavené na vzájemné toleranci a úctě k zásadám právního státu. [1]

Lidská práva zpravidla chápeme jako práva a oprávnění jednotlivce, kterými je zajišťována svoboda a důstojnost člověka a která používají institucionálních záruk. Jsou to práva, která zásadně náleží každé lidské bytosti bez ohledu na její národnost, lidskou rasu, barvu pleti, náboženské, politické, či jiné přesvědčení, její sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti či její další individuální znaky. [3]

Jak již bylo zmíněno, základní práva a svobody se vyznačují svými specifickými vlastnostmi, kterými jsou:

- Nezadatelnost
- Nezcizitelnost
- Nepromlčitelnost
- Nezrušitelnost

Nezadatelnost základních práv a svobod znamená, že daný subjekt nemůže tato svá práva postoupit ani zadat. Je také vyloučeno, aby je příslušný subjekt dal do zástavy na určitou dobu.

Nezcizitelnost základních práv a svobod vylučuje jakékoliv převádění těchto práv a svobod za úplatu, či jejich darování.

Nepromlčitelnost základních práv a svobod spočívá v tom, že tato práva a svobody nemohou zaniknout mlčením, tedy neuplatněním nároku, či jejich nevyužitím v určité časové lhůtě. Ve vztahu člověka ke státní moci není možné, aby o ně daný člověk přišel. Státní moc se také nemůže odvolat na jejich promlčení.

Nezrušitelnost základních práv a svobod znamená, že státní moc může tato práva a svobody deklarovat, prohlásit, garantovat, ale nemůže je zrušit, či je případně prohlásit za neplatné. Tato práva a svobody nejsou tvořena státní mocí. [3]

1.4 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod (dále též Listina) byla dne 9. ledna 1991 přijata Federálním shromážděním České a Slovenské Federativní Republiky jako právní pramen. Dne 16. prosince 1992 se usnesením předsednictva České národní rady stala tato Listina v nezměněné podobě vedle nové české ústavy součástí českého ústavního pořádku. Nadústavní právní sílu Listina ztratila, avšak normy, které obsahuje, mají z hlediska pozitivního práva stejnou právní sílu jako normy, které jsou obsaženy v Ústavě a ústavních zákonech České republiky. [4]

1.4.1 Základní struktura Listiny základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod se skládá z preambule a z šesti hlav, ve kterých je členěno 44 článků.

Preambule

V této části ústavodárce deklaruje kontinuitu českého právního myšlení a evokuje svoji právní filozofii, kterou je dále celý ústavní dokument provázen.

Hlava první – Obecná ustanovení

Tato část reglementuje a vymezuje pojem právní stát a prezentuje vztah státu a člověka (občana) a také vztah občana ke státní moci.

Hlava druhá – Lidská práva a základní svobody

Hlava druhá je v Listině rozdělena na oddíl první: Základní lidská práva a svobody a oddíl druhý: Politická práva.

Hlava třetí – Práva národnostních a etnických menšin

Práva, která jsou v této části vymezena, jsou zde chápána v individuálních i kolektivních souvislostech.

Hlava čtvrtá – Hospodářská, sociální a kulturní práva

Vedle sociálněekonomických a kulturních práv jsou zde zahrnuta také ekologická práva.

Hlava pátá – Právo na soudní a jinou právní ochranu

Tato část představuje procesní právo.

Hlava šestá – Ustanovení společná

Poslední část Listiny je tvořena výjimkami a interpretačními a realizačními pravidly. Součástí je také ustanovení o azylu pro cizince. [5]

1.4.2 Obsah Listiny základních práv a svobod

Preambule

V případě Preambule Listiny základních práv a svobod můžeme mluvit o snaze povýšit ochranu lidských a občanských práv v rámci České republiky na světový standard. Opírá se o některé důležité tradiční právní ideje a některé obecné závazné demokratické principy. Výslovně Preambule Listiny například uznává neporušitelnost přirozených práv člověka, uznává práva občana a svrchovanost národa. Dále například navazuje na principy a hodnoty humanismu či na demokratické a samosprávné tradice národa. Součástí Preambule je

také morální odsouzení situace republiky v době, kdy základní lidská práva a svobody byly potlačovány.

Hlava první – Obecná ustanovení

Hlava první je tvořena z článků 1 – 4 Listiny základních práv a svobod. Článek 1 Listiny ustanovuje její základní pilíř a to, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v svých právech. Základním právům přiřazuje jejich vlastnosti, tedy nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost. Druhý článek stanovuje, že státní moc může být uplatněna pouze v případech a mezích, které jsou stanoveny zákonem. Jedná se tak de facto o sebeomezování státní moci. V čl. 3 odst. 1 je vyloučena jakákoliv výjimka v rovnosti v právech. Základní práva a svobody jsou tak zaručeny všem bez rozdílů pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství či například politického či jiného smýšlení.

Hlava druhá – Lidská práva a základní svobody

Hlava druhá je rozdělena na dva oddíly. První oddíl nese název Základní lidská práva a svobody, oddíl druhý pak název Politická práva. Hlava druhá je tvořena z článků 5 – 23 Listiny. Článek 5 přiřazuje člověku způsobilost k právům, tedy právní subjektivitu. Právní subjektivita však znamená způsobilost také k povinnostem. Dále je každému člověku přiřazeno právo na život. Trest smrti je podle čl. 6 vyloučen. Člověku je dále zaručena nedotknutelnost jeho osoby i soukromí, osobní svoboda, zachování jeho lidské důstojnosti, právo vlastnit majetek. Zaručena je také svoboda pohybu a pobytu, svoboda myšlení, svědomí či náboženského vyznání. Oddíl druhý pak zdůrazňuje svobodu projevu, právo na informace, nepřípustnost cenzury. Zaručeno je petiční právo, právo se pokojně shromažďovat či se svobodně sdružovat. Článek 23 udává občanům právo na odpor v případě pokusu o odstranění demokratických principů lidských práv a svobod v případě, že by byla znemožněna činnost ústavních orgánů.

Hlava třetí – Práva národnostních a etnických menšin

Hlava třetí obsahuje články 24 – 25 a zabývá se právy národnostních a etnických menšin. Občanům, kteří tvoří národnostní či etnické menšiny se tak zaručuje všestranný rozvoj, rozvíjení vlastní kultury, právo na vzdělání v svém jazyku či například právo užívat svůj jazyk v úředním styku. Příslušnost k jakékoliv národnostní či etnické menšině tak nesmí občana České republiky nijak znevýhodňovat. V této souvislosti je pak nezbytné uvést zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zde se jedná o díl 1 hlavy 13: trestné činy proti lid-

skosti. Dále je pak v této souvislosti nutné zmínit zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

Hlava čtvrtá – Hospodářská, sociální a kulturní práva

Hlava čtvrtá je tvořena čl. 26 – 35 Listiny. Je zde garantováno právo na svobodnou volbu povolání, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. Každý občan má právo prostřednictvím práce získávat prostředky pro své životní potřeby. Stát se také zavazuje k přiměřenému hmotnému zajištění občanů, kteří toto právo nemohou bez svého zavinění vykonávat. Hlava čtvrtá dále udává právo na zvláštní pracovní podmínky pro ženy, mladistvé osoby se zdravotním postižením. Občané mají také právo na přiměřené hmotné zajištění ve stáří, v případě nezpůsobilosti k práci a také při ztrátě živitele. Všichni občané mají dále právo na ochranu zdraví, vzdělání, výsledky tvůrčí činnosti či například na příznivé životní prostředí.

Hlava pátá – Právo na soudní a jinou právní ochranu

Hlavu pátou tvoří čl. 36 – 40 Listiny. Je zde garantováno právo na možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, či u jiného orgánu ve stanovených případech. Každý má tak právo na spravedlivý proces. Každý má také právo odepřít svoji výpověď, pokud by znamenala nebezpečí trestního stíhání pro daného občana nebo osobě jemu blízké. Je zde také zaručena rovnost všem účastníkům v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy. Podle čl. 39 může být jednání označeno jako trestný čin pouze zákonem, který také stanovuje trest či jiné újmy. O vině a trestu za spáchané trestné činy může rozhodovat pouze soud. Každému, proti němuž je vedeno trestní řízení, je také zaručena presumpce nevinny.

Hlava šestá – Ustanovení společná

Hlava šestá se skládá z čl. 42 – 44 a vymezuje pojem „občan“ jako každého člověka v případě základních práv a svobod, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství. Česká republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným z důvodů uplatňování politických práv a svobod. Azyl však může být odepřen tomu, jehož jednání by bylo v rozporu se základními lidskými právy a svobodami. [6]

2 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV A MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY

S koncem druhé světové války skončilo také zároveň období, které můžeme označit jako období výrazného potlačení lidskosti a období, ve kterém státy založené na principech svobody a demokracie při ochraně lidských práv selhaly. Vědomi si tohoto selhání začaly tyto státy hledat různé možnosti a nástroje, za pomoci kterých by se předcházelo porušování lidských práv a svobod, jako se tomu dělo při událostech Holocaustu. Nově založená Organizace spojených národů měla realizaci takových nástrojů bezpodmínečně zajistit.

2.1 Všeobecná deklarace lidských práv

Dne 10. prosince 1948 byl Valným shromážděním OSN přijat právně nezávazný dokument označovaný jako Všeobecná deklarace lidských práv (The Universal Declaration of Human Rights). I přesto, že se nejedná o mezinárodní smlouvu, je politická autorita tohoto dokumentu všeobecně uznávána. Výročí jejího přijetí je každoročně slaveno jako Den lidských práv. Organizace spojených národů deklaraci přijala jako rezoluci č. 217/III.A. Všeobecná deklarace lidských práv byla přijata 48 členskými státy Organizace spojených národů. Žádný člen OSN se nevyjádřil proti přijetí deklarace, 8 států, včetně Československa, se však hlasování zdrželo.

Dne 16. prosince 1966 došlo prostřednictvím Valného shromáždění OSN ke schválení dvou Paktů o lidských právech, které se měly stát předpokládaným rozšířením Všeobecné deklarace lidských práv. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech vstoupil v platnost 3. ledna 1976 a pro Československou socialistickou republiku vstoupil v platnost 23. března 1976. K 1. lednu 1996 byl ratifikován 133 státy. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vstoupil v platnost 23. března 1976 a tímto dnem zároveň vstoupil v platnost pro Československou socialistickou republiku. K lednu 1996 byl ratifikován 132 státy. [7]

Všeobecná deklarace lidských práv je tvořena Preambulí a 30 články. Tato soustava článků se zabývá základními právy a svobodami, ve kterých je mimo jiné zmíněna také problematika otroctví, práva na azyl, sociální či kulturní péče. Čl. 29- Základní povinnosti pak podtrhuje důležitost smyslu pro zodpovědnost při výkonu práv a svobod. [2]

2.2 Charta Organizace spojených národů

Charta OSN (The Charter of the United Nations), jako zakládající statut Organizace spojených národů, byla přijata 26. června 1945 na mezinárodní Konferenci Spojených národů o mezinárodním uspořádání. Charta byla přijata padesáti zakládajícími členy OSN včetně Československé republiky, ke kterým se později přidala také Polská republika. Nedílnou součástí Charty OSN je také Statut Mezinárodního soudního dvora.

V rámci Charty OSN jsou stanovena práva a povinnosti členských států a také ustanoveny orgány a postupy fungování OSN. Vzhledem k tomu, že se jedná o mezinárodní smlouvu, dochází zde ke kodifikaci základních principů vztahů na mezinárodní úrovni. Charta definuje primární cíle OSN jako udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, podporu ochrany základních lidských práv a svobod, rozvíjení dobrých vztahů mezi jednotlivými národy a také klade důraz na všeobecnou spolupráci při řešení otázek a problémů mezinárodního charakteru.

Chartu OSN tvoří 111 článků, které jsou rozděleny do 19 kapitol. Závazky v rámci Charty mají přednost před závazky z jiných mezinárodních smluv (čl. 103).

Struktura Charty Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora:

Charta Organizace spojených národů

Kapitola I. - Jsou zde stanoveny hlavní cíle a zásady OSN.

Kapitola II. - Upravuje podmínky členství v OSN.

Kapitoly III. – XV. – Tyto kapitoly popisují orgány OSN a pravomoci, kterými disponují.

Kapitoly XVI. a XVII. – V těchto kapitolách jsou popsány zásady integrace OSN do stávajícího mezinárodního práva.

Kapitoly XVIII. a XIX. – Tyto kapitoly upravují změny a ratifikaci Charty OSN.

Statut mezinárodního soudního dvora

Kapitola I. – První kapitola se zabývá organizací soudního dvora

Kapitola II. – V rámci této kapitoly je stanovena příslušnost soudního dvora.

Kapitola III. – V této kapitole uvedeno řízení soudního dvora.

Kapitola IV. – Jsou zde upraveny posudky soudního dvora.

Kapitola V. – Poslední kapitola se zabývá případnými změnami. [2] [15]

2.3 Ochrana lidských práv v rámci Evropy

2.3.1 Evropská sociální charta

Evropská sociální charta (European Social Charter) je mezinárodní smlouva zaměřená na ochranu lidských a občanských práv a svobod v sociální oblasti, která byla 18. října 1961 podepsána členskými státy Rady Evropy. Na základě svého článku 35 odst. 2 vstoupila Evropská sociální charta v platnost 26. února 1965. Pro Českou republiku vstoupila v platnost v souladu s ustanovením odstavce 3 téhož článku 3. prosince 1999. Dne 5. května 1988 byl Radou Evropy přijat Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě, který ji rozšiřuje o dalších pět částí. V roce 1991 byl pak přijat Pozměňovací protokol k Evropské sociální chartě, jehož prostřednictvím byla přijata některá opatření ke zlepšení účinnosti Charty a také fungování jejího kontrolního mechanismu.

Evropská sociální charta je rozdělena do šesti částí, které se zabývají mimo jiné sociálními právy, právem na sociální zabezpečení či například právem na využívání služeb sociální péče. [2] [4]

2.3.2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) je velmi důležitou úmluvou, která byla sjednána Radou Evropy. Rada Evropy ji vyhlásila dne 4. listopadu 1950 jako základ pro mezinárodněprávní ochranu v rámci Evropy.

Úmluva je tvořena třemi hlavami, které se zabývají samotnými právy a svobodami a také je v ní zakotveno zřízení Evropského soudu pro lidská práva (dále též Soudu). K samotné Úmluvě byla přijata řada dodatkových protokolů, z nichž patrně nejdůležitějším je Protokol č. 11, který spojil Evropský soud pro lidská práva a Evropskou komisi pro lidská práva v jeden orgán, kterým se stal stálý Soud, který tak byl zřízen za účelem zefektivnění systému. [4]

2.3.2.1 *Evropský soud pro lidská práva*

Evropský soud pro lidská práva (European court of human rights) byl zřízen dle čl. 19 Úmluvy Rady Evropy ve znění Protokolu č. 11 ze dne 1. listopadu 1998. Veškerá činnost je tímto soudem vykonávána jako permanentním úřadem.

Podání žaloby v rámci tohoto soudu může být jednotlivcem, skupinou osob, nevládními organizacemi či státy uskutečněno pouze proti státu, který je členem Rady Evropy. Evropský soud pro lidská práva se zabývá těmi stížnostmi, které byly podány proti těm státům, které uznaly jeho jurisdikci.

Právní úprava Soudu je zakotvena v čl. 19-51 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Počet soudců zasedajících v Evropském soudu pro lidská práva je roven počtu smluvních stran Rady Evropy. Samotná funkce těchto soudců vzniká zvolením s funkčním obdobím na dobu šesti let. [5]

2.3.3 **Listina základních práv Evropské unie**

Listina základních práv Evropské unie (Charter of Fundamental Rights of the European Union), někdy nazývaná Charta základních práv Evropské unie, je dokument, jehož úkolem je dále upřesnit politická, sociální a ekonomická práva občanů EU. Listina byla vyhlášena ve dnech 7. – 9. prosince 2000 během konání Mezivládní konference. Listina je součástí Lisabonské smlouvy (mezinárodní smlouva, jejímž úkolem je reforma institucí a celkového fungování EU), se kterou vešla v platnost 1. prosince 2009.

Přínos Listiny základních práv EU spočívá v tom, že jsou zde poprvé katalogizována práva, která byla již dříve deklarována. V Listině jsou však také formulována a rozvíjena nová práva. Listinu tvoří preambule a 7 kapitol, které obsahují 54 článků. Jednotlivé kapitoly jsou pojmenovány názvem, který kategorizuje oblasti příslušných práv. Jedná se tedy o kapitoly: Důstojnost, Svobody, Rovnost, Solidarita, Občanská práva, Soudnictví a Obecná ustanovení upravující výklad a použití listiny.

Česká republika si vyjednala výjimku z Listiny základních práv EU, která je označována jako protokol číslo 30 a vztahuje se také na Polsko a Spojené království. Důvodem výjimky pro Českou republiku bylo potenciální ohrožení platnosti Benešových dekretů (dekrety vydané v roce 1945 prezidentem Edvardem Benešem, v nichž je mimo jiné zakotvena konfiskace majetku Němců a Maďarů, kteří byli deportováni z území Československé republi-

ky jako reakce na zločiny spáchané nacistickým Německem a jeho spojenci na občanech Československé republiky). [3]

2.4 Další mezinárodní dokumenty

Vedle Všeobecné deklarace lidských práv a dalších obecných smluv, byla prostřednictvím OSN přijata řada dalších mezinárodních dokumentů, jejichž hlavní vlastností je jejich orientace na určitou část lidských práv a zejména pak pouze na určitý okruh subjektů, tedy nositelů příslušných práv.

Důležitou součástí soustavy těchto smluv jsou následující (v závorkách je uveden odkaz na české znění dané úmluvy):

- 1) Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.)
- 2) Úmluva o politických právech žen (vyhláška č. 46/1955 Sb.)
- 3) Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (vyhláška č. 62/1987 Sb.)
- 4) Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (vyhláška č.95/1974Sb.)
- 5) Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhláška č. 143/1988 Sb.)
- 6) Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti (vyhláška č.53/1974 Sb.)
- 7) Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia (vyhláška č. 32/1955 Sb.) [2]

2.4.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child) byla přijata 20. listopadu 1989 jako mezinárodní smlouva, která stanovuje občanská, politická, ekonomická, kulturní a sociální práva dětí. Byla ratifikována 193 státy a dodržování této úmluvy je kontrolováno Výborem pro práva dítěte OSN (Committee on the Rights of the Child).

Úmluva o právech dítěte zdůrazňuje důležitost harmonického rozvoje osobnosti dítěte, který mu zajistí život v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění. Dítě by mělo být vychováno v duchu míru, důstojnosti, snášenlivosti, svobody, rovnosti a solidarity, tedy v duchu ideálů, které byly prohlášeny Chartou Spojených národů.

Úmluva se dále zmiňuje o Deklaraci práv dítěte, která byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1959, ve které je zdůrazněno, že dítě potřebuje odpovídající péči a právní ochranu před narozením i po něm.

Úmluvu tvoří 54 články a v čl. 1 definuje pojem dítěte. Dítětem se tedy rozumí každá lidská bytost, která je mladší osmnácti let, pokud podle příslušného právního řádu, který se vztahuje na dítě, nedosahuje daná lidská bytost zletilosti dříve. [2]

Je také nezbytné zmínit existenci Dětského fondu Organizace spojených národů (UNICEF) založeného 11. prosince 1946, jehož primárním cílem je ochrana a další zlepšování životních podmínek dětí.

2.4.2 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (Convention on Elimination of all kinds of Discrimination Against Women) byla přijata 18. prosince 1979 Valným shromážděním OSN a považuje se za mezinárodní deklaraci ženských práv.

Primárním záměrem Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen je zabezpečit rovnoprávnost mužů a žen a to při využívání všech občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních práv. Mělo by se tak považovat za samozřejmé, aby se ženy a muži účastnili všech aspektů společenského života na zcela rovnoprávném základě. [2]

Existence diskriminace žen zůstává v dnešní době stále závažným problémem, který je spojen zejména se státy, ve kterých převládá islámské náboženství a ve kterých je uplatněn systém islámského náboženského práva (Šaría). V mnoha případech je tak s muslimskými ženami zacházeno zcela nerovnoprávně a mnohdy i nedůstojně a nelidsky.

2.4.3 Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) byla vyhlášena 21. prosince 1965 Valným shromážděním OSN.

Organizace spojených národů tak prostřednictvím této úmluvy navazuje na odsouzení kolonialismu a veškeré segregační a diskriminační praxe. Úmluva zdůrazňuje, že jakékoliv učení o nadřazenosti, které je založené na rasovém rozlišování, je nesprávné nejenom z vědeckého hlediska, ale také nemorální, sociálně nespravedlivé a ve všech ohledech zavrženíhodné.

Tato úmluva dále vyzdvihuje význam vzájemného porozumění mezi lidmi různých lidských ras a také považuje za nezbytné bránit jakýmkoliv učením a praktikám, které by prosazovaly jakoukoliv formu rasové nesnášenlivosti. [2]

2.4.4 Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti

Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti (Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes Against Humanity) byla vyhlášena 26. listopadu 1968 Valným shromážděním OSN.

Jedním ze základních pilířů této úmluvy je odkaz na zřízení Statutu Mezinárodního vojenského soudního dvora v Norimberku, který byl zřízen 26. září 1945 a kde byli v rámci tzv. Norimberského procesu souzeni a potrestáni váleční zločinci nacistického Německa za druhé světové války.

Úmluva zdůrazňuje, že válečné zločiny a zločiny proti lidskosti patří mezi zločiny nejzávažnějšího charakteru v rámci mezinárodního práva a žádná deklarace, úmluva či akt týkající se stíhání a trestání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti neobsahuje ustanovení o promlčecí lhůtě. [2]

V 90. letech 20. století a na počátku 21. století se v souvislosti s válečnými zločiny a zločiny proti lidskosti nejvíce skloňovala jména jako Saddám Husajn, za jehož vlády byla mimo jiné vedena likvidační operace al-Anfal, při které bylo iráckou armádou zabito až dvě stě tisíc kurdských civilistů, či například Slobodan Milošević, který měl jakožto prezident Republiky Srbsko a poté Svazové republiky Jugoslávie na svědomí účast na porušení válečného práva, zločinech proti lidskosti a genocidě v rámci občanské války, jejíž počátky jsou vázány k tehdejší Socialistické federativní republice Jugoslávie.

3 POLITICKÁ PRÁVA

3.1 Svoboda projevu a právo na informace (čl. 17)

3.1.1 Svoboda projevu

V právním řádu České republiky je svoboda projevu zakotvena v čl. 17 Listiny základních práv a svobod. Mezi politickými právy se jedná o právo na prvním místě. Tímto ustanovením je jasně dáno, že svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny a každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Svobodu projevu označujeme jako subjektivní právo veřejnoprávní povahy a povinností každého, včetně státu, je, aby nikomu nebránil vyjádřit své názory. Svoboda projevu má velmi významnou funkci pro existenci pluralitní demokracie. Podle slov Evropského soudu pro lidská práva: „*Svoboda projevu představuje jeden ze základních pilířů demokratické společnosti, který je základním předpokladem pro pokrok společnosti jako celku a pro rozvoj každého jednotlivce.*“ Pro svobodu projevu tak platí čl. 22 Listiny, tedy, že svoboda projevu je nezbytná pro svobodnou soutěž politických stran v demokratické společnosti. Článek 17 Listiny chrání všechny formy komunikace, tedy verbální i neverbální, kterými sdělujeme určitou myšlenku či názor. Ochrana svobody projevu je nezávislá na tom, zda se jedná o vyjádření racionální, či emotivní, jestli je odůvodněné, či bezdůvodné, jestli jej ostatní přijímají jako užitečné, či škodlivé. Můžeme tedy říct, že to, co je pokládáno za názor, je chráněno čl. 17 Listiny. Samotná ochrana však nesouvisí s tím, zda tento předmětný názor porušuje něčí práva, je v rozporu se společenskými zájmy nebo zpochybňuje základní principy politického a sociálního uspořádání. Relevantnost těchto aspektů může hrát roli až při posuzování omezení tohoto práva. Je také nezbytné zmínit, že ústavní ochrana určitého výroku neznámá, že daný výrok či projev je ve všech případech přípustný. Existuje tak možnost jeho omezení dle čl. 17 odst. 4, kde jsou určeny ochranné mechanismy. [6] [7]

3.1.2 Právo na informace

Jedním z předpokladů uplatňování moci postavené na demokratických principech v moderní společnosti je také informovanost každého občana o záležitostech v rámci veřejného zájmu. Občan by měl být řádně informován o názorech většinových i menšinových, aby se mohl plnohodnotně účastnit veřejného života a činit politická rozhodnutí. Stát

v případě tohoto práva zaručuje právo být informován, ale také právo informace vyhledávat i šířit. V Listině však pojem informace stanoven není, a proto můžeme vycházet z definice, která je obsažena v zákoně č. 81/1966 Sb. „Podle § 3 odst. 3 tiskového zákona se informací rozumí zprávy, údaje, fakta a názory uveřejňované v periodickém tisku a v ostatních hromadných informačních prostředcích ve všech formách publicistiky.“ Pro střednictvím čl. 17 odst. 5 je uložena státním orgánům a orgánům územní samosprávy povinnost přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podrobnosti a provedení stanovuje zákon. Tímto prováděcím zákonem je zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. K čl. 17 odst. 5 Listiny se pojí čl. 35 odst. 2 Listiny, který upravuje právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Subjekty, které jsou dle zákona č. 106/1999 Sb. povinny poskytovat informace, které se vztahují k jejich působnosti, jsou státní orgány, orgány územní samosprávy a veřejné instituce, které hospodaří s veřejnými prostředky. Dalšími subjekty, které mají tuto povinnost, jsou subjekty, kterým bylo ze zákona svěřeno rozhodování o právech, zájmech, které jsou chráněny právem, nebo povinnostech fyzických, či právnických osob v oblasti veřejné správy, a to v rámci rozsahu jejich rozhodovací činnosti. [6] [7]

3.1.3 Nepřípustnost cenzury

Dle čl. 17 odst. 3 Listiny je stanoveno, že cenzura je nepřípustná. Listina však pojem cenzury nedefinuje. Definice byla obsažena v zákoně č. 81/1966 Sb., v němž v § 17 odst. 2 bylo uvedeno, že „cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky.“ Z této definice lze v dnešní době stále vycházet. Toto ustanovení se nedotýká pravomoci soudů a státních zástupců v trestním řízení. Dle čl. 17 odst. 3 je stanoven absolutní zákaz institucionální cenzury a jakýkoliv pokus namířený k jejímu zavedení by byl protiústavní. [6] [7] [8]

3.2 Petiční právo (čl. 18)

Petice představuje významnou formu komunikace mezi veřejností a orgány veřejné moc ve věcech veřejného, či jiného společného zájmu. V České republice je na ústavněprávní úrovni petiční právo zakotveno v čl. 18 Listiny základních práv a svobod. Před ústavní úpravou petičního práva však došlo k přijetí zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním (petiční zákon), v rámci kterého je upraveno podávání a vyřizování petic. Specifická definice pojmu „petice“ však není zákonem podána, ale z § 1 odst. 1 ve spojení s § 8 petičního zá-

kona můžeme peticí rozumět jakékoliv žádosti, návrhy a stížnosti, která se týkají pouze věcí veřejného nebo jiného společného zájmu a jsou tak adresovány státním orgánům či právníckým osobám, kterým státní orgán působnost svěřil a orgánům územních samosprávných celků. Veřejný či jiný společný zájem je možné vymezit jako takový zájem, který přesahuje čistě individuální zájem a obsah petice tak bude směřován k situacím, které mohou být prospěšné dalším osobám.

V čl. 18 Listiny se uvádí, že „*petiční právo je zaručeno*“. Subjektem (nositelem) petičního práva je tedy každý jednotlivec. V rámci Listiny nejsou tedy v případě tohoto práva stanovena žádná omezení z hlediska věku, místa trvalého či jiného pobytu, způsobilosti k právním úkonům, občanství apod. Dle čl. 44 Listiny je však umožněno omezení petičního práva dle zákona a to příslušníkům bezpečnostních sborů a příslušníkům ozbrojených sil v případě, že by toto právo souviselo s výkonem služby.

V čl. 18 odst. 2 Listiny je stanoveno, že obsah petice nesmí zasahovat do nezávislosti soudu. Podstatou tohoto ustanovení je respektování ústavní zásady činnosti a organizace orgánů moci soudní a to nezávislosti soudů. Nezávislost soudů je nezbytným veřejným zájmem, který je chráněn Ústavou České republiky a je v tomto případě preferován před petičním právem.

Obsah petice nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod dle čl. 18 odst. 3 Listiny. Petice tedy nesmí podle petičního zákona obsahovat takové výzvy, které směřují k porušování ústavy a zákonů, popírání či omezování osobních, politických či jiných práv občanů v souvislosti s jejich pohlavím, rasou, barvou pleti, národností, původem, politickým či jiným smýšlením, náboženským vyznáním či sociálním postavením. Obsah petice také nesmí vyzývat k nenávisti a nesnášenlivosti ze zmíněných důvodů, případně k násilí či hrubé a vulgární neslušnosti. [7] [9]

3.3 Shromažďovací právo (čl. 19)

Shromažďovací právo představuje v rámci základních lidských práv, resp. politických práv samostatnou kategorii, avšak můžeme v jeho případě nalézt také vazby na další politická práva. Jedná se zejména o právo sdružovací, koaliční, petiční, či právo politických stran. Shromažďovací právo je zakotveno v čl. 19 Listiny a je upraveno také zákonem č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.

V rámci čl. 19 odst. 1 Listiny je uvedeno, že „*právo pokojně se shromažďovat je zaručeno*“. Právem pokojně se shromažďovat můžeme v obecném slova smyslu rozumět různé podoby shromažďovacích aktivit jednotlivce (nejedná se tedy pouze o občana), a to od práva organizovat shromáždění až po právo se těchto shromáždění zúčastnit, popř. organizovat a účastnit se nesouhlasných shromáždění, které jsou souběžné. Předmětem úpravy zákona o shromažďování jsou shromáždění nenásilného a politického charakteru. Shromažďovací právo může být tedy vykonáváno každým jednotlivcem bez ohledu na jeho věk, státní občanství, místo trvalého či jiného pobytu atd. Věkové omezení se vztahuje pouze na právo shromáždění svolávat, které je tak podmíněno věkem 18 let. Další omezení se týká příslušníků bezpečnostních sborů a příslušníků ozbrojených sil, kterým podle čl. 44 Listiny lze toho právo omezit, pokud by souviselo s výkonem jejich služby. Dle § 44 zákona č. 221/1991 Sb., o vojácích z povolání, je zakázáno, aby ve vojenských objektech byly vojákem pořádány politická shromáždění či prováděny politické agitace.

V rámci čl. 19 odst. 2 Listiny jsou dány meze práva pokojně se shromažďovat. Podle tohoto ustanovení lze právo pokojně se shromažďovat omezit zákonem a to v případech shromáždění týkajících se veřejných míst. Veřejným místem rozumíme zejména veřejné prostranství ve smyslu § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Veřejným prostranstvím podle tohoto ustanovení tak rozumíme všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejnou zeleň, parky a další prostory, které jsou přístupné každému bez omezení a slouží tedy k obecnému užívání bez ohledu na vlastnictví tohoto prostoru. [7] [9]

3.4 Sdružovací právo (čl. 20)

Dle čl. 20 odst. 1 Listiny „*právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.*“ Jedná se o právo vytvářet jak formální, tak také neformální sdružení. V rámci čl. 20 odst. 1 Listiny jsou rozlišeny dva typy sdružení. Jednak se jedná o sdružení, která mohou být vytvořena kýmkoliv, a která nepodléhají žádné registraci a nemají tudíž právní subjektivitu. Dále hovoříme o spolcích, společnostech a jiných sdruženích, které registraci podléhají a mají tak i právní subjektivitu. K právu vytvářet sdružení s právní subjektivitou je prováděcím zákonem zejména zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Sdružovací právo je také pod ochranou § 179 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

V souvislosti s právem sdružovat se je také nezbytné zmínit, že je toto právo vázáno nejen na fyzické osoby, ale do určité míry také na osoby právnické. Tyto právnické osoby mohou

být také členy sdružení, což stanovuje § 2 odst. 2 zákona o sdružování občanů. Konkrétní práva a svobody právnickým osobám dle Listiny základních práv a svobody výslovně přiznány nejsou, avšak ustanovení některých článků Listiny můžeme fakticky přiměřeně použít i na právnické osoby (např. právo vlastnit majetek apod.). Právnické osoby by však s ohledem na § 6 zákona o sdružování občanů nemohly samy podat návrh na registraci, který je vázán pouze na fyzické osoby. Mohly by se však posléze stát jeho členem, resp. založit sdružení podle příslušné právní úpravy. Jedná se o § 20f až 20j občanského zákoníku v případě zájmových sdružení právnických osob, případně svaz sdružení dle § 16 zákona o sdružování občanů.

Dle čl. 20 odst. 2 Listiny „*občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.*“ Zásadní význam pro postavení a činnost politických stran a politických hnutí v České republice má čl. 5 Ústavy a čl. 22 Listiny. K ústavní úpravě je prováděcím zákonem zák. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích. Na sdružování občanů v politických stranách a politických hnutích se tak zákon č. 83/1990 Sb. Sdružování v politických stranách a politických hnutích podle zák. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích se vztahuje pouze pro občany České republiky a není tak možné, aby je založily, popřípadě se staly jejich členy, občané jiných států, popřípadě osoby, které jsou bez státní příslušnosti. Dle listiny je právo sdružování v politických stranách a politických hnutích zaručeno pouze občanům a vyloučeno je tak také členství právnických osob.

Podle čl. 20 odst. 3 Listiny „*výkon uvedených práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem.*“ Toto omezení se vztahuje na případy, kdy je nezbytné pro ochranu bezpečnosti státu v demokratické společnosti, ochranu veřejné bezpečnosti či ochranu práv a svobod druhých. Další omezení práva sdružovat se vyplývá z čl. 44 Listiny a z ústavní úpravy krizových stavů. Nejsou tedy dovolená sdružení, která mají za cíl popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů kvůli jejich národnosti, pohlaví, rase, barvě pleti, původu, politickému nebo jinému smýšlení, náboženskému vyznání, anebo jiným způsobem porušovat ústavu a zákony. Dále se jedná o sdružení, která jsou ozbrojená nebo sdružení s ozbrojenými složkami. Za tyto se však nepovažují sdružení, jejich členové drží nebo užívají střelné zbraně pro sportovní účely nebo k výkonu práva myslivosti. Tato problematika je upravena zákonem č. 119/2002 Sb., o zbraních a zákonem č. 499/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

Článek 20 odst. 4 Listiny stanovuje oddělení politických stran, politických hnutí a jiných sdružení od státu. To, znamená, že není možné, aby vykonávaly funkce státních orgánů a aby tyto orgány nahrazovaly, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Dále nesmějí řídit státní orgány ani ukládat povinnosti osobám, které nejsou jejich členy. Článek 20 odst. 4 Listiny tak navazuje na čl. 2 odst. 1 Listiny. [7] [9] [10]

3.5 Právo občanů podílet se na správě veřejných věcí (čl. 21)

Článek 21 odst. 1 stanovuje, že „*občané mají právo se podílet na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.*“ Právo podílet se na správě veřejných věcí znamená, že občané mají právo na účast na politickém životě státu, správě státu a také na správě veřejných záležitostí v obcích a krajích. V tomto právu je zahrnuto hlasovací právo v celostátním nebo místním referendu, účast v jiných formách přímé demokracie, volební právo v rámci voleb do Parlamentu a v rámci voleb do zastupitelstev obcí a krajů, volební právo v rámci voleb do Evropského parlamentu a také možnost ucházet se či přímo vykonávat jakoukoliv veřejnou funkci, aniž by došlo k jakékoliv formě diskriminace.

Podle čl. 21 odst. 2 se musí volby konat v takových lhůtách, které nepřesahují pravidelná volební období, které jsou stanovena zákonem (listina však nevyklučuje možnost zkrácení lhůty volebního období. Jedná se o případ předčasných voleb, které mohou být uplatněny v případě Poslanecké sněmovny.) Tyto lhůty jsou stanoveny dle znění ústavních článků. Podle čl. 16 odst. 1 Ústavy jsou poslanci voleni na dobu čtyř let. Existuje zde však výjimka ze zákazu prodloužení volebního období, která je stanovena čl. 10 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., podle které je možné volební období prodloužit po dobu nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. Toto prodloužení je však možné nejdéle o šest měsíců. Dle čl. 16 odst. 2 Ústavy jsou senátoři voleni na dobu šesti let, přičemž je každé dva roky volena třetina senátorů. Dle čl. 102 odst. 2 Ústavy je funkční období v rámci zastupitelstev obcí a krajů čtyři roky.

Volební právo je dle čl. 21 odst. 3 Listiny všeobecné a rovné a je vykonáváno prostřednictvím tajného hlasování. Podmínky, za kterých je volební právo vykonáváno, jsou stanoveny zákonem. Jedná se o zákony o volbách: zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, v platném znění; zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů, v platném znění; zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, v platném znění a zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu.

Podle čl. 21 odst. 4 Listiny mají občané přístup k voleným i dalším veřejným funkcím za zcela rovných podmínek. Tyto volené i jiné veřejné funkce uvádí Ústava nebo jiné zákony a týkají se případů, kdy jsou obsazovány volbou nebo jmenováním. Toto ustanovení je garancí pro občany, že mají přístup ke službě v rámci státního aparátu. V této souvislosti je nezbytné zmínit tzv. lustrační zákon č. 451/1991 Sb. a tzv. malý lustrační zákon č. 279/1992 Sb. (oba zákony již byly novelizovány a jedná se o zákon č. 422/2000 Sb. a zákon č. 424/2000 Sb.), které stanovují určité další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech či organizacích. V rámci lustračního zákona je vydáváno lustrační osvědčení, dle kterého se osvědčuje, zda lustrovaná osoba byla či nebyla v období od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 příslušníkem Sboru národní bezpečnosti zařazeným ve složce Státní bezpečnosti či evidována v materiálech Státní tajné bezpečnosti jako spolupracovník ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona. [1] [7] [10] [16]

3.6 Svobodná soutěž politických stran (čl. 22)

Článkem 22 Listiny je dána idea politického pluralismu. Dle článku 22 Listiny musí být umožněna a zároveň chráněna svobodná soutěž politických stran ve společnosti postavené na ideálech svobody a demokracie. V analogii s tímto článkem je ustanovení dané Ústavou, kde čl. 5 deklaruje, že *„politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.“* Volná soutěž politických stran s sebou nese nepřipustnost diskriminace, což znemožňuje jakékoliv upřednostňování jedné politické strany před druhými, nezbytné je také dodržení zcela rovných šancí v soutěži politických stran ve volbách, a ovlivňuje podmínky financování politických stran, včetně financování státního. Volná a svobodná soutěž politických stran je tak založena zejména na tom, že se všechny politické subjekty řídí dle stejných předem stanovených pravidel. Ustanovení dle čl. 22 Listiny navazuje na čl. 2 odst. 1 Listiny a vztahuje se k veškerým politickým právům a svobodám, které jsou dány čl. 17 až 21 Listiny. [1] [7] [10]

3.7 Právo na odpor (čl. 23)

Dle čl. 23 Listiny mají občané právo postavit se na odpor proti tomu, kdo by se snažil odstranit demokratický řád, na kterém jsou lidská práva a základní svobody postaveny a to v případě, jestliže jsou v této situaci činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků znemožněny. Právo na odpor je tak dáno občanům České republiky proti ko-

mukoliv, což znamená, že jej lze uplatnit proti vnějšímu vlivu, ale také proti vnitřnímu, tedy např. proti domácí vládě, která by odstraňovala základy demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Obrátit se v tomto případě lze i na preambuli Všeobecné deklarace lidských práv, v níž se konstatuje, že „...*je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku.*“

Použití čl. 23 Listiny je vázáno na situaci, kdy je znemožněno použití zákonných prostředků, tudíž je čl. 23 Listiny jako legální prostředek obrany demokratických hodnot nepoužitelný, protože pokud je možné použít zákonné prostředky, pak není možné použít čl. 23. Pokud není možné použít zákonné prostředky, nelze použít ani čl. 23. Dochází tak zde k paradoxu, ale protože ustanovení nepředpokládá konkretizaci dalšími zákony, můžeme jeho význam brát v úvahu spíše jako deklarativní. [1] [7] [10]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POLITICKÁ SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE

Abychom mohli jakkoliv hodnotit současnou politickou situaci, s níž se Česká republika potýká, je nezbytné, abychom alespoň nahlédli do historického vývoje, který více či méně zanechal na současné politické situaci zřetelné stopy. Československá republika, ať už v jakékoliv podobě, se vždy musela potýkat s mnoha problémy a těžkostmi, které ji a její občany neustále vystavovaly mnoha zkouškám, které byly do značné míry testem odvahy, vůle a odhodlání v boji za svobodu a demokracii, jako hodnot, které pro občany Československa nebyly vždy samozřejmostí. Následky tohoto složitého vývoje lze vidět i v současné době a je tak nezbytný další postupný vývoj hodnot založených na svobodě a demokracii, které byly do této země navraceny zpět.

Situace na politické scéně České republiky je velmi komplikovaná a v mnoha ohledech také nejednoznačná až chaotická. V zásadě jednoduchý postup při zakládání nové politické strany zapříčinil situaci, kdy v České republice v současné době existuje více než osmdesát politických stran a více než padesát politických hnutí. Na druhou stranu je potřeba konstatovat, že jejich význam je značně nerovnoměrný, a proto významnou roli v rámci politického dění hraje pouze úzký okruh těchto politických stran. Příčin, které vedly k tomuto stavu, může být mnoho. Může se tak jednat o nedůvěru občanů v nové a poměrně malé politické strany, případně o jejich ideologickou a názorovou stabilitu. V posledních několika letech se sice ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky prosadily nové politické strany, avšak jejich význam nemůžeme označit jako stabilní a vliv některých z nich má tak klesající tendenci.

Pokud bychom chtěli stanovit důvody zakládání nových politických stran, dostali bychom se k mnoha různým příčinám, které jsou značně individuální. Mnoho občanů České republiky tak reaguje na nespokojenost s určitou oblastí politického i nepolitického života. Pokud pomineme politické strany, jejichž existenci můžeme označit za určitou recesi, vkládají tak občané do stanov nových politických stran své názory, myšlenky a postoje, které jim již existující politické strany nabídnout nemohou či pouze v omezené míře.

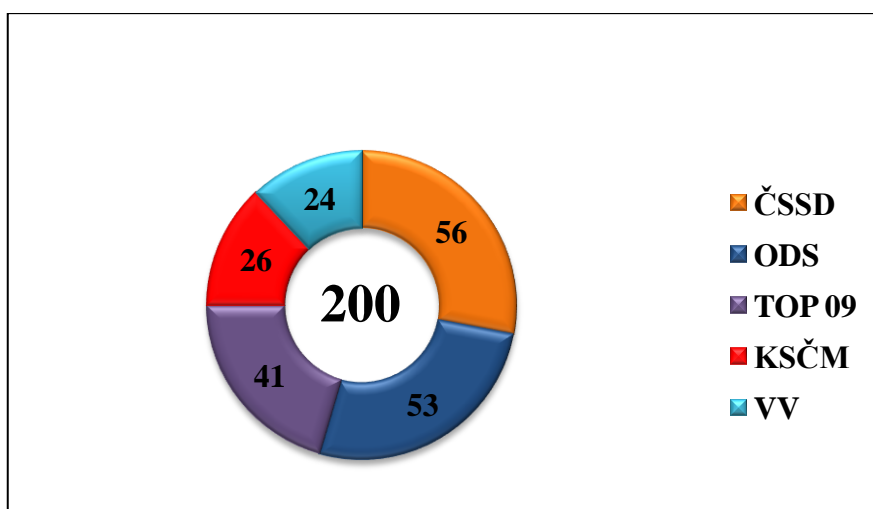
4.1 Politické strany a hnutí

Jak již bylo zmíněno, je v současné době v České republice dle rejstříku politických stran, který je veden Ministerstvem vnitra, registrováno 81 aktivních politických stran a 58 aktivních politických hnutí.

V současnosti je Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky tvořena pěti politickými subjekty, ale s ohledem na vývoj v posledních letech můžeme označit sedm politických stran, jejichž význam hrál či stále hraje významnou roli na politické scéně České republiky. Jedná se o tyto strany:

- Česká strana sociálně demokratická (ČSSD)
- Občanská demokratická strana (ODS)
- TOP 09 a Starostové (TOP 09)
- Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)
- Věci veřejné (VV)

- Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL)
- Strana zelených (SZ) [17]

Rozdělení mandátů v Poslanecké sněmovně ČR prvních pěti zmíněných stran:

Graf 1. Rozdělení mandátů v Poslanecké sněmovně [18]

5 EXTREMISMUS V ČESKÉ REPUBLICE

Ze všech forem vlády, které ve vývoji lidského politického a ideologického smýšlení postupně vznikly, můžeme označit demokracii jako za jednu z nejzranitelnějších a nejkřehčích. Svobodný prostor, který je pro demokracii samozřejmostí a který demokracie poskytuje pro svobodné vyjadřování názorů, dává ovšem zbraň do ruky těm, kteří zaujmají k principům demokracie nesouhlasný postoj. Extremisté napříč celým ideologickým spektrem tak zneužívají této svobody pro vyjadřování antidemokratických názorů. Lidé takto smýšlející podleli dojmu, že společenské problémy lze řešit rychlým a radikální způsobem a zároveň zanevřeli na jakákoliv jiná konstruktivní řešení. Důvodů, které stojí za touto situací je mnoho. V mnoha případech se může jednat o názorovou nestabilitu a nevědomost a zároveň velmi zkreslený pohled na historické události a společenské problémy, o kterých se v současné době diskutuje. Věková i názorová nevyspělost a velké mezery v chápání historických souvislostí tak zapříčiňují účast velkého počtu mladých lidí na různých akcích extremistických organizací a hnutí.

Výskyt extremismu je problémem, se kterým se potýká také Česká republika. Události posledních let zcela jasně ukazují, že se problémová oblast týká zejména případu pravicového extremismu. Stále častěji jsou tak v rámci pravicového extremismu rozšiřovány rasistické a antisemitské názory, které v mnoha případech přerůstají v projevy nenávistného chování a dokonce také otevřeného násilí. Ohroženou skupinou jsou v České republice nejčastěji občané romského původu, proti kterým se pravicoví extremisté zaměřují stále častěji. Aktivita levicového extremismu jsou z drtivé většiny zaměřeny proti pravicovému radikalismu a akce levicových extremistů jsou tak většinou reakcí na různé aktivity a shromáždění pravicových radikálů.

Aktivita státních orgánů České republiky zaměřených na boj proti extremismu je celá řada. Jedním z nejvýznamnějších nástrojů se stal Antidiskriminační zákon publikovaný pod č. 198/2009 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. září 2009 (s výjimkou některých ustanovení). Dalšími způsoby boje proti projevům extremismu se stávají různé kampaně, které jsou zaměřeny např. na projevy rasismu a xenofobie ze strany majoritní společnosti vůči menšinám.

5.1 Základní rozdělení extremismu

5.1.1 Krajiné pravice

Kořeny krajní pravice (též ultrapravice) můžeme najít v 19. století, kdy došlo k postupnému spojení expanzivního nacionalismu s rasismem (přesvědčení, že jsou lidské vlastnosti podmíněné dle rasy člověka a že je určitá lidská rasa nadřazena ostatním) či antisemitismem (nenávist vůči Židům – etnickým Židům a také vůči židům – lidem vyznávajícím židovské náboženství). Po první světové válce dochází k větší specifikaci a lze tak hovořit o fašismu či nacismu. Základním rysem této ideologie je víra, že někteří lidé jsou lépe přizpůsobeni k vládnutí než jiní, jejichž uzpůsobení je naopak staví do role těch, kteří poslouchají a následují. Základem je tedy přesvědčení, že by stát měl být spravován na principech vůdcovství a také odmítnutí demokratických principů. Při formování a vývoji krajní pravice hrál důležitou roli také ideologický boj s levicovou ideologií – komunismem. Fakt, že určité procento komunistů v bolševickém Rusku bylo židovského původu, způsobil, že došlo ke spojení antikomunismu s antisemitismem a vznikly tak zárodky dalšího specifického vývoje extrémní pravice. Ideologický základ krajní pravice lze také spojit s autoritářstvím, etnocentrismem či šovinismem. Zastánci krajní pravice mají také sklony k rasismu a xenofobii. [11]

5.1.1.1 Fašismus

K úspěchům fašismu v době, kdy se dostal k moci, přispěla celá řada okolností. Jednalo se o nedostatečnou stabilitu nových demokratických režimů, silný vliv ekonomické krize a také obavy středních a vyšších vrstev z bolševické revoluce v Rusku, ke které došlo v roce 1917. Původ termínu se nachází v pojmenování italských spolků válečných veteránů první světové války. Termín se poprvé objevil v roce 1919 a pochází z latinského termínu *fascis* (svazek) jako odkazu na symbol, který označoval ve starověkém Římě úředníky, tzv. liktory. Liktorský svazek prutů se sekerou (tzv. *fascis lictoriae*) se stal oficiálním symbolem fašismu. Nejvíce je fašismus spojován s Itálií, ve které se roku 1926 dostal prostřednictvím italských fašistů, které vedl Benito Mussolini, k moci. Itálie se tak stala fašistickou diktaturou a stala se významným spojencem nacistického Německa. Ideologie fašismu vychází z kombinace několika myšlenek. Jedná se o syndikalismus, snahu o vytvoření totalitního státu a šovinismus. Fašismus odmítá liberalismus s demokratickými prvky a můžeme jej označit jako syntézu expanzivního nacionalismu s antimarxistickým socialismem. Jeho

kořeny jsou tedy v nacionalismu ve spojení s rasismem (avšak podstatně méně s antisemitismem), antidemokratismu a antikomunismu. [11]

5.1.1.2 *Nacismus*

Vznik nacismu se váže k době, kdy vznikal fašismus. Vznik nacismu byl tak ovlivněn postupným vývojem fašistické ideologie, ale v případě nacismu byla cesta k získání moci delší a komplikovanější. V konečném důsledku se však nacismus od fašismu v mnoha ohledech odlišil. Základy nacistické ideologie se vážou k roku 1920, ve kterém v Německu vznikla Nacionálně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - NSDAP). Termín nacismus je tedy zkráceným výrazem pro nacionální socialismus. Nejvýraznější osobou spojenou s touto ideologií je bezpochyby osoba Adolfa Hitlera, který se roku 1921 ujal vedení NSDAP. V roce 1924, během svého věznění, sepsal Adolf Hitler knihu *Mein Kampf* (Můj boj), která dala program jeho straně a zároveň se stala jedním ze základních pilířů nacistické ideologie. V Německu pak strana se svojí silnou propagandou zaznamenala velké úspěchy a její útoky vedly proti komunistům a zejména pak proti Židům. V roce 1933 byl Adolf Hitler jmenován říšským kancléřem a o dva roky později dochází k významnému kroku nacistů namířeného proti Židům, kdy byly schváleny tzv. norimberské zákony. V rámci těchto zákonů byli Židé označeni jako tzv. „rasově méněcenní“ a bylo jim odňato mnoho občanských práv. V roce 1939 zahájilo nacistické Německo válečné operace, které přímo vedly k rozpoutání 2. světové války, během které došlo k systematickému vyvražďování specifických skupin lidí, zejména pak Židů, které je označováno termínem holocaust. Během holocaustu (též šoa) bylo v německých koncentračních táborech zabito přibližně 6 milionů Židů. Dodnes jsou mnoha zastánci nacistické ideologie události holocaustu zlehčovány, popírány či dokonce schvalovány.

Definovat nacistickou ideologii je značně komplikované a není tak zcela jasné, jestli by měl být nacismus řazen do pravicové, nebo do levicové části politického spektra. Můžeme však říci, že je nacismus kombinací antikomunismu, antidemokratismu, nacionalismu, rasismu a velmi silného antisemitismu. Zajímavostí je, že v ideologii nacismu hrál významnou roli zájem o okultismus a esoterismus. Nacistická ideologie byla také založena na víře v nadřazenost lidí árijské (nordické, germánské) rasy. Vize nacistů spočívaly v destrukci tzv. „podřadných ras“ a vytvoření nového „nadčlověka“. Je nezbytné zmínit, že mnoho z těchto vizí, i když v upravené podobě, přetrvalo u přívrženců této ideologie dodnes. [11]

5.1.1.3 Neonacismus

Neonacismus (neo – nový) je ideologií přímo navazující na německý hitlerovský nacismus. Důležitým rozdílem je odklon od pangermanismu, tedy snahy o sjednocení všech německy mluvících lidí, a hlásání nadřazenosti lidí „správného rasového původu“ (lidí bílé barvy pleti). Pilířem neonacismu nadále zůstává antikomunismus a antidemokratismus. Přetrvává také silný rasismus a antisemitismus. Neonacisté se však zaměřují stále více na příslušníky etnických menšin a hlásají odpor vůči homosexuálům. [11]

V dnešní době se neonacisté stále více uchylují k propracované a skryté propagandě. Původní nacistickou symboliku, tedy např. pravotočivý hákový kříž (též svastika) či znaky Ochranných oddílů německé NSDAP (Schutzstaffel, známý pod zkratkou SS), využívají neonacisté jen velmi zřídka. Původní nacistický pozdrav (tzv. hajlování), kdy při zvednuté pravé ruce (jedná se přibližně o úhel 45° k rovině ramen) dotyčný vykřikne „Heil Hitler!“ („Hitlerovi zdar!“) či „Sieg Heil!“ („Vítězství zdar!“), se v dnešní době neonacisty na veřejných místech téměř nepoužívá. Jedná se však zejména o státy, ve kterých je zákaz propagace nacismu součástí trestního zákona. V České republice se jedná o zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, konkrétně o díl 1 hlavy 13: trestné činy proti lidskosti. V dnešní době je neonacisty ve velké míře používána číselná symbolika, kdy jsou písmenům přiřazeny číselné hodnoty podle jejich pořadí v abecedním pořádku. Jedná se tak o čísla 18 (AH – Adolf Hitler), 88 (HH – „Heil Hitler!“) či číslo 14, které symbolizuje počet slov ve sloganu zavedeného americkým neonacistou a rasistou Davidem Lanem („We must secure the existence of our race and a future for white children.“ – „My musíme chránit existenci naší rasy a budoucnost bílých dětí.“). Dalším užívaným symbolem je tzv. keltský kříž, tedy kříž, jehož střed obepíná kruh. Jedná se o symboliku pro slogan „white pride“ („bílá pýcha“), který je společně se sloganem „white power“ („bílá síla“) ve velké míře neonacisty a rasisty využíván.

Neonacisté ke své propagaci dále využívají hudební skupiny, v jejichž textech, ať už skrytě či otevřeně, hlásají své názory. Využívány jsou, či byly, např. kapely Agrese 95, Conflict 88 či Vlajka. Některé neonacistické slogany jsou pak reakcí na kampaně antifašistických a anarchistických hnutí. Jedná se zejména o slogan „Good night left side“ („Dobrou noc levá strano“), což je reakcí na antirasistickou a antifašistickou kampaň „Good night white pride“ („Dobrou noc bílá pýcho“).

5.1.2 Krajiní levice

Prostor krajiní levice je, co se týče struktury, značně odlišný od krajiní pravice. V základním rozdělení krajiní levice můžeme určit dvě ideologie. Jedná se o komunismus a anarchismus. Termín komunismus je však poměrně obecný, který je v podstatě spojený pouze společnými marxistickými základy a lze pod něj umístit další více či méně odlišné ideologické směry jako trockismus, stalinismus či maoismus. Z politického hlediska je možné tvrdit, že se krajině levicové politické strany snaží tvrději prosadit levicovou politiku. Mezi základní charakteristiky tak ve značně zjednodušené formě patří snaha o minimalizování sociálních rozdílů mezi lidmi, vyšší míra zásahů státu do ekonomiky či nahrazení individualismu kolektivismem. Ve většině států, ve kterých se komunistická strana dostala k moci, však snahu o splnění těchto cílů můžeme označit jako velmi kontroverzní. [11]

5.1.2.1 Komunismus

Jak již bylo zmíněno, je komunismus širokým termínem, který v sobě zahrnuje celou řadu různých ideologií, které jsou odvozovány z marxismu. Široká škála komunistických ideologií však obsahuje případy, které se od marxismu v některých základních záležitostech liší. Z politologického hlediska jsou tedy pokusy o přesné popisování komunismu chybné. Původní myšlenky, které v sobě nesly představu společnosti s absencí soukromého vlastnictví, lze nalézt v Platonově Republice. Patrně nejdůležitějším mezníkem však bylo vydání Komunistického manifestu Karlem Marxem a Bedřichem Engelsem v roce 1848, ve kterém vyjádřili podporu k některým opatřením jako např. vyvlastnění pozemků, konfiskace majetku všech, kteří by kladli odpor či snaha o odstranění rozdílů mezi městem a venkovem. Základním kamenem ekonomického učení Karla Marxe je idea „třídního boje“. Marx tak ve své představě dějin boje ovládaných s ovládajícími určil dvě navzájem proti sobě stojící strany – buržoazii (kapitalisté) a proletariát (dělníci). Dalším rysem pak je odpor vůči náboženské víře. Vizí Karla Marxe bylo, že jediným způsobem, jak dosáhnout daných cílů, je prostřednictvím „dělnické revoluce“. Jednou z nejvýznamnějších akcí pak byla bolševická revoluce v carském Rusku v roce 1917 vedená Vladimírem Iljičem Uljanovem - Leninem, která ustanovila první socialistický stát. Z carského Ruska se tak stal Svaz sovětských socialistických republik. Leninovým nástupcem se stal Josif Vissarionovič Džugašvili (Josif Vissarionovič Stalin), k jehož jménu se váže termín stalinismus, který v konečném důsledku znamenal smrt pro miliony lidí, ať už vlivem hladomoru či v sovětských pracovních a koncentračních táborech - gulazích (Gulag - Glavnoje upravle-

nije lagerej - Hlavní správa nápravně-pracovních táborů). Kromě Sovětského svazu se komunisté v různé ideologické podobě dostali k moci v mnoha dalších zemích. Jednalo se např. o Čínskou lidovou republiku, Vietnam, Korejskou lidově demokratickou republiku, Kubu, Československo, Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Jugoslávii a další. [11]

V dnešní době se k ideologii komunismu a její propagaci přistupuje mnohem benevolentněji, než je tomu v případě krajní pravice. Existence komunistických stran je tak v mnoha zemích samozřejmostí, i když je jejich podpora značně nerovnoměrná. V případě České republiky není propagace komunismu v rozporu s právem, stejně jako používání symbolů této ideologie, zejména pak symbolu srpu a kladiva (symboly srpu překříženého kladivem a rudé pěticípé hvězdy jsou nejvýznamnějšími symboly komunistické ideologie včetně různých komunistických politických stran a hnutí). Do rozporu s Ústavou ČR či Listinou základních práv a svobod se však propagace komunismu může dostat zejména v případě, kdy propaguje zrušení soukromého vlastnictví a otevřeně podporuje změnu současného uspořádání prostřednictvím revoluce.

5.1.2.2 *Anarchismus*

Termín anarchie je odvozen ze starořečtiny od slov an a arché, a jeho významem je absence vlády. Maximalizace svobody lidské společnosti a její model bez jakéhokoliv státního zřízení jsou myšlenky, jejichž původ sahá hluboko do minulosti. Prvním, kdo takový model navrhl, byl v roce 1793 William Godwin (učinil tak ve své knize Zkoumání politické spravedlnosti), avšak první člověk, který se přihlásil k anarchismu, byl francouzský myslitel Pierre-Joseph Proudhon (ve svém díle Co je vlastnictví?) v roce 1840. Základním pilířem anarchismu je přesvědčení, že se člověk dokáže řídit sám a nepotřebuje k tomu vliv žádné instituce. Podle anarchismu by tedy měla být společnost spravována bez jakékoliv donucovací autority, kterou podle anarchistů představuje zejména stát a který své pravomoci realizuje ve svůj prospěch na úkor jeho občanů. V průběhu dějin se anarchismus postavil na odpor prakticky proti jakýmkoliv formám nadvlády, jako jsou podle anarchistů kapitalismus, nacionalismus, fašismus či bolševismus. Organizace společnosti je sice pro anarchisty přijatelná, ale pouze v případě, že bude vycházet od lidí a jejich svobodného rozhodnutí.

Symbolika anarchismu je důležitá spíše v případě různých subkultur, které jsou anarchismem ovlivněny. Anarchistickou symboliku představuje zejména prapor a pěticípá hvězda v barvách černé a červené. Dalším velmi zpopularizovaným symbolem se stalo písmeno A

v kruhu. Aktivitami anarchistů jsou v České republice zejména demonstrace proti zasedání různých organizací, jako je např. NATO, G8 či Mezinárodní měnový fond. Velkou aktivitu také anarchisté vyvíjejí v případě demonstrací proti neonacistickým demonstracím, pochodům či různým jiným akcím. Do rozporu se zákony České republiky se anarchisté dostávají zejména kvůli ničení veřejného či soukromého majetku nebo v případech nedovoleného shromažďování. [11]

5.2 Extremistické strany a organizace v ČR

5.2.1 Krajní pravice

Po Sametové revoluci v roce 1989 působilo či působí v České republice několik desítek krajně pravicových organizací a hnutí.

Všeobecně lze v ČR rozlišovat:

1. *Ultrapravicové politické strany a hnutí (a jejich přidružené organizace);*
2. *Ultrapravicové zájmové skupiny;*
3. *Samostatná ultrapravicová média;*
4. *Ultrapravicové subkultury;*
5. *Militantní a teroristické ultrapravicové organizace.* [12]

Jejich přesný počet je velmi těžké určit, protože význam mnoha z nich je pouze teritoriální a v mnoha případech nemá významnější podporu. Společným znakem všech krajně pravicových organizací je odpor vůči komunismu, kapitalismu a proti současnému demokratickému uspořádání. Dále se pravicoví radikálové v České republice staví proti lidem židovského původu, etnickým menšinám a homosexuálům. V současné době jsou však zaměřeni zejména na romskou menšinu, kdy zneužívají současného veřejného mínění, které této menšině není příliš nakloněno.

Demonstrace, pochody a další akce pravicových radikálů se v ČR zaměřují např. na:

- aktivity zaměřené proti romské menšině;
- výročí Křišťálové noci (pogrom namířený proti Židům, ke kterému došlo v noci z 9. na 10. listopadu 1938 v Německu, Rakousku a v Sudetech);
- výročí úmrtí Rudolfa Hesse (významný německý nacistický politik);
- výročí bombardování německého města Drážďany za 2. světové války spojeneckými letadly;

- uctění památky padlých vojáků Wehrmachtu (branná moc, ozbrojené složky nacistického Německa).

Pravicoví radikálové se však neomezují pouze na pokojná shromáždění, která jsou většinou, i přes svou zjevnou kontroverzi, v mezích zákona ČR. Některé aktivity balancují na hraně zákona a některé případy jsou pak jednoznačným porušením zákona. V takovém případě se mnohdy jedná o podporu a propagaci hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka, což je trestné podle § 403 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V některých případech se však pravicoví radikálové uchylují k otevřenému násilí. Pravděpodobně nejznámějším případem, kdy neonacisté použili násilí, je případ žhářského útoku ve Vítkově. Čtyři neonacisté v noci na 19. dubna 2009 hodili tři zápalné láhve do oken malého domku, který danou chvíli obývala romská rodina. V důsledku následného požáru byli zraněni tři lidé včetně dvouleté Natálie, která utrpěla popáleniny na osmdesáti procentech těla. Všichni čtyři neonacisté byli obžalováni z pokusu o vraždu více lidí, která měla navíc rasový motiv. Ostravský krajský soud pak tři z nich poslal do vězení na 22 let, čtvrtého na 20 let. Opíral se v tomto případě o zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (tento zákon 1. ledna 2010 pozbyl účinnosti a byl nahrazen zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Zároveň jim soud uložil zaplacení odškodného a náhradu škody přes 7 milionů korun. Olomoucký vrchní soud následně snížil trest jednomu ze tří s vyšším trestem na 20 let odnětí svobody. Odsouzení u soudu argumentovali zejména prohlášením, že činili v domnění, že se nejedná o obývaný dům, ale o sklad a tudíž šlo o neúmyslné popálení. Výše trestů dodnes zůstává velmi diskutovaným a polemizovaným tématem a kauza útoku ve Vítkově je mnohdy označována za nepřiměřeně medializovanou a neonacisty je často porovnávána s případy útoků ze strany Romů.

Dalším veřejností velmi sledovaným incidentem, ve kterém hráli roli příznivci krajní pravice, byla demonstrace v severočeském Litvínově, ke které došlo 17. listopadu 2008. Na sídliště Janov, jehož obyvatelé jsou většinou lidé romského původu, zamířilo několik stovek příznivců zejména tehdejší Dělnické strany a organizace Autonomní nacionalisté. Následně tak došlo k rozsáhlým střetům s policií, které si vyžádaly zranění několika policistů i extrémistů. Důležitým varovným signálem tohoto incidentu byl zejména fakt, že se pravicovým extrémistům dostalo podpory mnoha místních občanů. Dle vyjádření některých místních občanů je jádro problému zejména v místní Romské komunitě, která svým chováním porušuje veřejný pořádek a v mnoha případech i zákon. Není však možné mluvit o této komunitě jako o celku, jelikož se tyto problémové oblasti netýkají všech Romů. Hlav-

ní příčinu podobných problémů lze do jisté míry spatřovat i v nedostatku iniciativy ze strany státních orgánů.

5.2.1.1 *Krajně pravicové strany a organizace*

V současné době hraje v České republice významnou roli pouze úzký okruh krajně pravicových stran či různých uskupení. Některé významné subjekty ukončily svou činnost v posledních několika letech. Jednalo se zejména o politickou stranu Národní strana (NS) a organizaci Národní korporativismus (NK). Bývalí členové NS a NK se však nadále angažují v rámci akcí krajně pravicové scény České republiky.

Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS)

Dělnická strana sociální spravedlnosti je nástupnickou politickou stranou Dělnické strany (DS), která byla dle rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 17. února 2010 zrušena. Jedná se o nejdůležitější krajně pravicovou stranu v České republice, jejíž základní ideologií je národní socialismus a nacionalismus. Strana se vyznačuje také silným euroskepticismem. Největší volební úspěch strana zaznamenala v roce 2009 ve volbách do Evropského parlamentu, kdy získala přibližně 1,08% hlasů. Vzhledem k tomu, že tento podíl přesáhl hranici 1%, měla strana nárok na státní příspěvek 30 Kč za každý hlas, který obdržela. S Dělnickou stranou sociální spravedlnosti pak ve velké míře spolupracuje občanské sdružení Dělnická mládež (DM), které sdružuje mladé lidi ve věku 15 až 35 let. Vznik původní Dělnické strany je však velmi kontroverzní, protože existuje důvodné podezření, že strana byla zaregistrována na základě podpisů, které byly zfalšovány, či došlo k zneužití podpisů údajných zájemců o členství. Představitelé strany rezolutně popírají, že by strana byla jakkoliv spojena s neonacistickou scénou, což je však zpochybnitelné, protože mnoho členů DSSS jsou bývalí členové některých neonacistických organizací a někteří z nich se akcí těchto organizací pravidelně účastní. Relevantním důkazem jsou pak volně dostupné fotografie z těchto akcí, na kterých lze jednoznačně rozpoznat členy DSSS.

Národní odpor (NO)

Národní odpor je pravděpodobně nejdůležitější krajně pravicovou organizací, které působí na území České republiky. Základní ideologií Národního odporu je nacionální socialismus a organizace se také vyznačuje silným antisemitismem, rasismem a xenofobií. V rámci České republiky je kritika Národního odporu zaměřena zejména proti současnému demokratickému uspořádání a také proti romské menšině. Dle webové stránky této organi-

zace je také zaměřena proti státu Izrael a sionismu (ideový směr, jehož základem je udržení židovského státu a podpora židovského národního uvědomění). Organizace nemá hierarchickou strukturu, ale v jejím rámci vznikají různé buňky s regionální působností. Členové Národního odporu se často pohybují na hranici zákona a v mnoha případech z jejich strany dochází k propagaci nacismu ať už otevřeně, či skrytě pomocí symbolů a kombinace barev (černá – bílá – červená), které odkazují na nacistické Německo. Ve spojení s Národním odporem je také mnoho pachatelů rasově motivovaných trestných činů. Mnoho příznivců Národního odporu je v současné době členy Dělnické strany sociální spravedlnosti.

Autonomní nacionalisté (AN)

Autonomní nacionalisté je velmi významná krajně pravicová organizace, jejímž základem je zejména nacionalismus. Organizace pracuje na principu autonomních buněk, které jsou rovnoměrně rozloženy na území České republiky. Odpor AN je zaměřen zejména na romskou menšinu, multikulturalismus, kapitalismus, komunismus, politický a kulturní vliv Spojených států amerických, Evropskou unii a členství České republiky v EU a Severoatlantické alianci (NATO). Stejně jako v případě Národního odporu se mnoho členů AN stalo členy Dělnické strany sociální spravedlnosti.

5.2.2 Krajní levice

Krajní levice má v České republice poněkud jiné postavení než je tomu v případě krajní pravice a mnohdy je na ní nahlíženo jiným způsobem. Důvodem tohoto stavu je ústřední role Komunistické strany Československa (KSČ), v jejíž rukou byla v Československu soustředěna prakticky veškerá moc od roku 1948. Sametovou revolucí v roce 1989 komunisté svou moc ztratili, ale transformovaná KSČM svou roli v politickém dění hraje i nadále. Další odlišnost, ve srovnání s krajní pravíci, představuje neochota jednotlivých subjektů v rámci krajní levice k jakékoliv spolupráci. Jedná se zejména o anarchistické křídlo, které odmítá jakoukoliv spolupráci či komunikaci s komunistickými organizacemi. [11]

V rámci České republiky jsou nejaktivnější ultralevicovou skupinou antifašisté, jejichž akce jsou namířeny zejména proti krajně pravicovým radikálům v rámci různých protidemonstrací a monitoringu. Dále se zaměřují na propagaci odporu vůči rasismu či xenofobii. Do rozporu se zákonem se antifašisté dostávají zejména při protidemonstracích vůči neonacistům, kdy je jejich shromáždění mnohdy nenahlášené, což je v rozporu se zákonem č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. Mnohdy mají tyto akce násilný charakter a vyústí

tak v potyčky s pravicovými extremisty. Je však nezbytné říct, že podobné protiakce násilného charakteru jsou organizovány také pravicovými extremisty.

Aktivity ze strany komunistů jsou mírnějšího charakteru. Jedná se většinou o různé pochody a demonstrace, které se zaměřují či zaměřovaly např. na:

- demonstrace vůči současnému demokratickému uspořádání a proti kapitalismu;
- demonstrace proti válce v Iráku a Afghánistánu;
- demonstrace proti vybudování vojenských základen ozbrojených sil Spojených států amerických na území ČR;
- uctění památky padlých vojáků Rudé armády v 2. světové válce (armáda bolševického Ruska a následně Sovětského svazu, která posléze v období 1946 – 1991 nesla název Sovětská armáda).

5.2.2.1 *Krajně levicové strany a organizace*

Stejně jako je tomu v případě krajní pravice, jedná se v souvislosti s krajní levicí o velmi úzký okruh stran a organizací, které lze označit za aktivní.

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)

V případě postavení KSČM na krajní levici se jedná o velmi specifickou a zároveň diskutabilní problematiku. Je velmi sporné, jestli lze řadit tuto stranu mezi extremistické subjekty krajní levice. Je však nutné brát v potaz, že KSČM je de facto ideovým nástupcem bývalé KSČ a její primární ideologií zůstává komunismus a marxismus. V případě části KSČM lze také hovořit o neokomunismu a eurokomunismu. KSČM má svoji stabilní voličskou i členskou základnu, kdy však věkový průměr členské základny přesahuje 70 let. Za stabilní lze označit i její pozici v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, kdy se ve volbách umísťovala ve většině případů na třetím místě. KSČM se ve své kritice zaměřuje zejména na současné uspořádání, zejména pak na kapitalismus obecně. Programovým cílem KSČM je socialismus. I když se KSČM oficiálně odklonila od stalinismu, kontroverze zůstává nadále mimo jiné v její podpoře osoby V. I. Lenina a jeho idejí. Dále dle vyjádření Dočasné komise Senátu pro posouzení ústavnosti KSČM existuje mnoho důvodných podezření, že některé body programu KSČM jsou v rozporu s čl. 5 Ústavního zákona č.1/1993 Sb., Ústava České republiky a také §4 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. [11]

Komunistický svaz mládeže (KSM)

Komunistický svaz mládeže je volným sdružením mladých lidí ve věku 15 – 35 let, kteří sympatizují s ideologií komunismu, která je společně s marxismem-leninismem základní ideologií KSM. KSM ve své činnosti úzce spolupracuje s KSČM. Dne 18. října 2006 byla zveřejněna informace, že Ministerstvo vnitra vydalo rozhodnutí o rozpuštění KSM. Důvodem tohoto rozhodnutí byly sporné body v programu KSM, ve kterých organizace propagovala zrušení soukromého vlastnictví výrobních prostředků, které by mělo být nahrazeno vlastnictvím společným a také zrušení současného demokratického uspořádání prostřednictvím revoluce. Tento bod programu je v rozporu s Ústavou ČR a také s Listinou základních práv a svobod. Rozhodnutí ministerstva bylo v listopadu 2006 napadeno žalobou ze strany KSM. KSM neuspěl a Městský soud v Praze 19. března 2008 žalobu na ministerstvo vnitra zamítl. Dle soudu bylo rozhodnutí ministerstva zcela v souladu se zákonem. Následně KSM proti rozhodnutí soudu podal kasační stížnost. V září 2009 pak Nejvyšší správní soud na základě této kasační stížnosti rozsudek městského soudu zrušil a bylo nařízeno nové projednání žaloby. Městský soud v Praze pak 27. ledna 2010 rozhodnutí o rozpuštění KSM definitivně zrušil.

Československá anarchistická federace (ČSAF)

Československá anarchistická federace je federací lokálních anarchistických skupin i jednotlivců v České a Slovenské republice. Základním pilířem ČSAF je propagace anarchismu a odpor vůči současnému uspořádání, zejména pak kapitalismu. Různé protestní akce se pak zaměřují či zaměřovaly proti aktivitám NATO či EU. V roce 2000 se pak ČSAF spolupodílela na Iniciativě proti ekonomické globalizaci (INPEG) v době konání kongresu Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze. V současné době však lze konstatovat, že význam anarchoautonomních hnutí výrazně poklesl a jejich působení v České republice ztrácí na intenzitě.

Antifašistická akce (AFA, Antifa)

V případě Antifašistické akce se v současné době jedná o neaktivnější ultralevicovou organizaci působící v České republice. Jedná se o militantní organizaci, jejíž soustředění směřuje v současné době výlučně proti pravicovým extrémistům. Dle stanov této organizace je však zaměřena proti jakýmkoliv autoritářským ideologiím, tedy jmenovitě i proti bolševismu. AFA je však zaměřena také proti současnému uspořádání a propaguje odstranění sociálních rozdílů mezi lidmi. V této organizaci jsou sdruženi zejména mladí lidé s antifa-

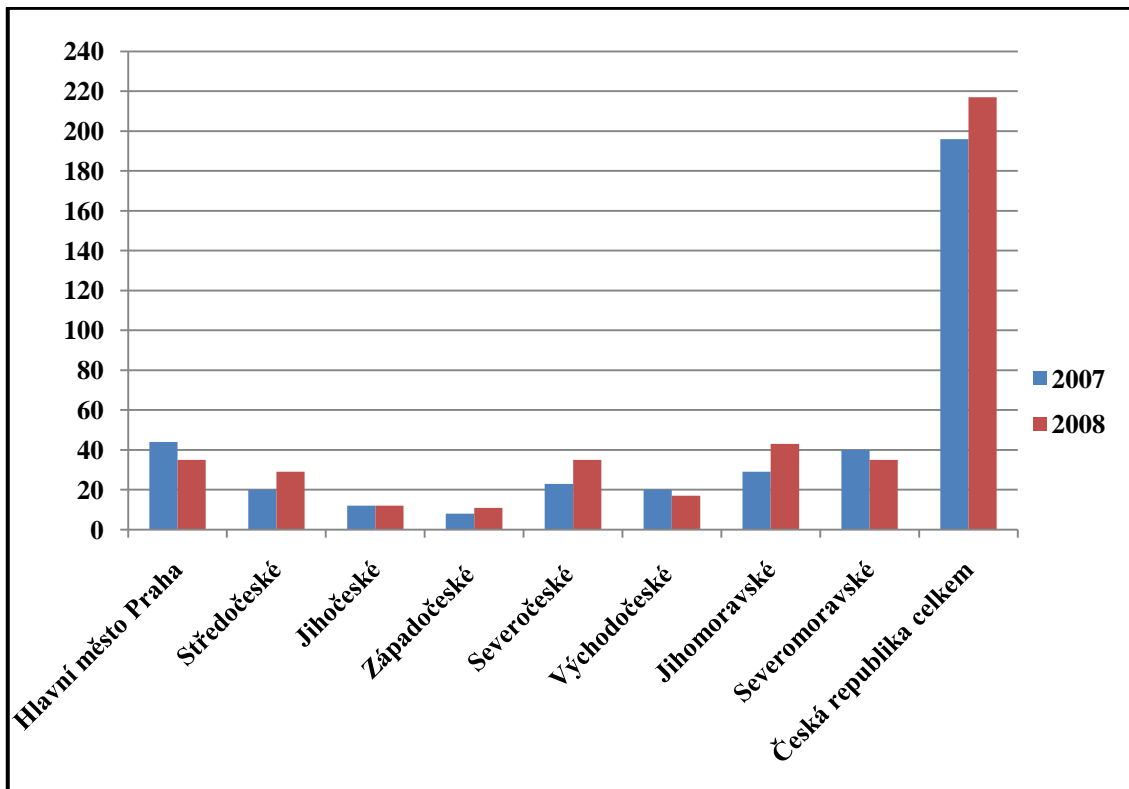
šistickými postoji do lokálních skupin, kde pak vyvíjejí svou činnost. Tyto skupiny jsou však propojeny a pravidelně mezi sebou komunikují. Veškerou činnost organizace AFA lze rozdělit do tří sektorů. Jedná se o propagaci, informační a praktickou formu boje. Dle webových stránek této organizace dochází z její strany k velmi propracovanému a rozsáhlému monitoringu akcí pravicových radikálů včetně sběru informací o předních představitelích české ultrapravice. V rámci praktické stránky boje pak velmi často dochází ke konfliktům s pravicovými radikály, které v mnoha případech končí vážnými zraněními na obou stranách.

5.3 Ochrana před extremismem

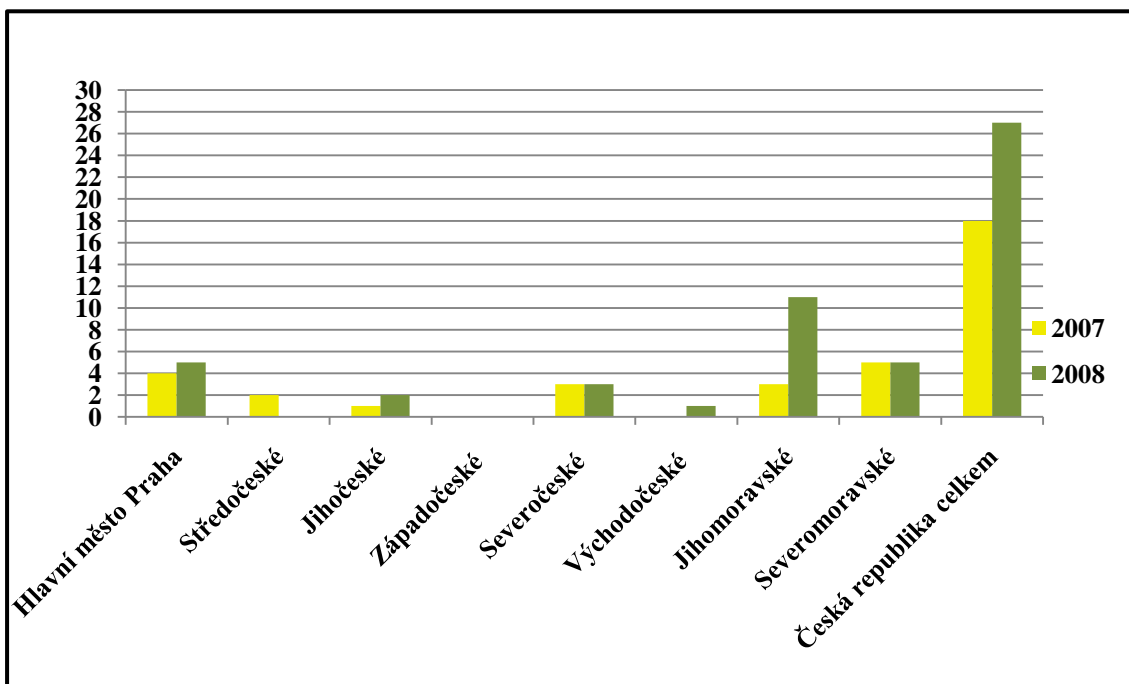
5.3.1 Trestná činnost s extremistickým podtextem

V období od 1. ledna do 31. prosince 2010 bylo v České republice zjištěno 313 387 trestných činů. Z tohoto počtu bylo zaevidováno celkem 252 trestných činů s extremistickým podtextem, tj. přibližně 0,08% z celkového objemu kriminality, která byla zjištěna. V roce 2009 se jednalo o 265 trestných činů s extremistickým podtextem, což bylo také přibližně 0,08% z celkového objemu zjištěné trestné činnosti. Ve srovnání s rokem 2009 však došlo v roce 2010 k poklesu tohoto druhu trestné činnosti přibližně o 4,9%. Počet stíhaných osob však naopak vzrostl o cca 24,2 %, ze 186 na 231 osob v roce 2010. Z těchto trestných činů bylo objasněno 168, tj. 83,2%, což je poměrně významný nárůst oproti roku 2009, kdy se jednalo o 186 trestných činů, tj. 70,2%.

Pro důkladnou statistiku a dostatečný přehled v oblasti trestných činů s extremistickým podtextem je však nezbytné, abychom se podívali na dlouhodobější vývoj tohoto druhu trestné činnosti. Z následujících grafů vyplývá, že v letech 2009 a 2010 se počet tohoto druhu trestné činnosti značně zvýšil. Celkově má však trend této trestné činnosti klesající charakter, jelikož byl počet zjištěných trestných činů s extremistickým podtextem v prvních letech 21. století až dvojnásobný oproti tendenci v letech 2007 až 2010. Trestné činy s antisemitským podtextem tvořily v roce 2008 přibližně jednu osminu všech trestných činů s extremistickým podtextem. Co se týče četnosti specifického porušení zákona, jedná se v případě trestných činů s antisemitským podtextem nejčastěji o porušení § 403 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka. [19]

Graf 2. Počet trestných činů s extremistickým podtextem v ČR v letech 2007 a 2008 [19]

Graf 3. Zjištěné trestné činy s antisemitským podtextem v ČR v letech 2007 a 2008 [19]

5.3.2 Možnosti ochrany vůči extremismu

Již samotná existence extremistických stran a hnutí v České republice je velmi závažným problémem, který by rozhodně neměl být přehlížen. Pokud bychom aktivity extremistů ignorovali, hrozilo by nám reálné nebezpečí, kdy by vliv extremismu přesáhl určité hranice a nebyla by tak již možná jakákoliv kontrola příslušných stran či hnutí. Pro ochranu demokracie je redukce vlivu extremismu nezbytná. Celou problematiku lze rozdělit na dvě části. V rámci první části je nezbytné soustředit se na kořeny původu extremistických tendencí a v případě druhé pak zvolení odpovídají reakce na aktivity extremistů, které jsou v rozporu se zákonem. Stále je však nutné mít na paměti, že vše musí být v souladu se zákony České republiky, Listinou základních práv a svobod a různými mezinárodními smlouvami, které jsou pro Českou republiku závazné.

Některá zákonná omezení, jako např. omezení svobody projevu, práva shromažďovat se či práva sdružovat se, byla již v této práci zmíněna a popsána v kapitole, která se zabývala politickými právy v rámci Listiny základních práv a svobod. Dalším důležitým nástrojem je možnost rozpuštění antidemokratických stran, či odmítnutí jejich registrace. Může tak být učiněno zejména z těchto důvodů:

1. je porušena Ústava a zákony České republiky nebo je cílem takové strany odstranění demokratických principů, na kterých je existence státu postavena;
2. v případě takové strany neexistují demokratické stanovy nebo její orgány nebyly demokraticky ustanoveny;
3. strana směřuje k situaci, kdy bude prostřednictvím nabyté moci zamezovat druhým stranám a hnutím možnost ucházet se ústavními prostředky o moc nebo potlačovat rovnoprávnost občanů;
4. program či činnost takové strany ohrožuje mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobody občanů;
5. strana má tendenci vykonávat funkce státních orgánů, nahrazovat je nebo řídit;
6. strana směřuje k ukládání povinnosti osobám, které nejsou jejími členy;
7. strana zřizuje ozbrojené složky;
8. strana se organizuje jiným způsobem než na územním principu;
9. činnost či založení strany je organizováno na pracovištích či na místech, které zákon nepovoluje.

Standardním nástrojem však zůstává Hlava 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy. V případě extremismu se jedná o díl 1: trestné činy proti lidskosti. Tato část je rozdělena následně:

1. § 400 Genocidium
2. § 401 Útok proti lidskosti
3. § 402 Apartheid a diskriminace skupiny lidí
4. § 403 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka
5. § 404 Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka
6. § 405 Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia [13] [21]

6 PROBLEMATIKA DĚLNICKÉ STRANY

6.1 Charakteristika Dělnické strany

V současné době lze tvrdit, že DS, resp. DSSS, je jakýmsi neoficiálním představitelem krajně pravicové scény v České republice. Důvod toho stavu lze spatřovat zejména v tom, že se strana snaží oslovovat takové voliče, kteří považují za nezbytné, aby ideje a principy, na kterých je tato strana postavená, nezůstávaly pouze předmětem různých akcí, které jsou organizovány krajně pravicovými organizacemi. Právě aplikací těchto idejí do stanov politické strany se takto smýšlející lidé snaží zvýšit vliv krajní pravice na politické dění v České republice.

Jak již bylo zmíněno, snaží se DSSS maximálně distancovat od jakéhokoliv podezření z napojení na ideologii neonacismu. Analýza tohoto spojení vychází z monitoringu uskutečněného prostřednictvím zpráv z médií, zdokumentovaných aktivit této strany a jejích členů a také z různých prohlášení a názorů, které její členové prezentují zejména na internetu. Je tak nezbytné, aby byl kladen důraz na záběr širší prezentace, než jakou strana poskytuje ve svých stanovách, prohlášeníh jejích představitelů či ve své propagaci na internetu. Důležitým faktem tak zůstává, že má DSSS silnou podporu mezi lidmi napříč celou krajně pravicovou scénou. Mnoho jejích členů či sympatizantů neoficiálně a mnohdy v anonymitě prezentuje své názory, které lze klasifikovat jako antisemitské, rasistické a xenofobní. Tyto názory a postoje jsou prezentovány se zvýšenou opatrností, aby se lidé, kteří je prezentují, nedostali do rozporu se zákony České republiky. To však nic nemění na faktu, že se v mnoha případech jedná o názory, které jsou postaveny na ideologii neonacismu. Další skupinou lidí podporujících DSSS jsou lidé s negativními postoji vůči romské menšině, kteří však nemohou být klasifikováni jako zastánci krajní pravice. Podpora z jejich strany je pak směřována k DSSS s požadavkem, aby se tato strana zasadila o vyřešení veškerých problémů, které jsou s romskou menšinou spojeny. Je však nezbytné zmínit, že takové případné řešení této problematiky nelze považovat za konstruktivní a bylo by pravděpodobně vedeno radikální a v krajním případě i násilnou cestou.

Jako značně kontroverzní můžeme také označit způsoby, jakými je strana prezentována. Je zcela zřejmé, že se bývalá Dělnická strana ve své propagaci, zejména pak v obrazových materiálech, odkazovala na nacistické Německo, kdy byly některé symboly, znaky a plakáty evidentně přejaty od bývalé německé nacistické strany NSDAP. Těmito skutečnostmi se také zabýval Nejvyšší správní soud České republiky, který se v rámci svého posuzování o

možnosti zrušení Dělnické strany mimo jiné také zabýval podobnostmi mezi symbolikou Dělnické strany a symboly používanými v nacistickém Německu.

6.2 Rozpuštění Dělnické strany

První návrh na zrušení Dělnické strany byl podán 5. listopadu 2008 tehdejším ministrem vnitra ČR. S tímto návrhem se Vláda České republiky obrátila 24. listopadu téhož roku na Nejvyšší správní soud (dále též „Soud“). Důvody k tomuto návrhu byly zejména:

- výrazná radikalizace politické strany a její spojení s krajně pravicovými organizacemi;
- propagace zrušení současného demokratického uspořádání;
- spojení strany s neonacistickým Národním odporem;
- soustavné porušování shromažďovacího zákona;
- narušování veřejného pořádku.

Dle návrhu vlády byla činnost DS v rozporu s §4 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. Soud prostřednictvím speciálního senátu návrh české vlády 4. března 2009 zamítl. Soud argumentoval tím, že v daném řízení nebylo prokázáno, že by Dělnická strana svými aktivitami naplňovala rozsah skutečností, které by dle tvrzení vlády měly vést k rozpuštění této politické strany. Dále se Nejvyšší správní soud v odůvodnění svého rozhodnutí odkazoval na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, dle které nelze politickou stranu postihnout pouze za kritiku ústavního pořádku příslušného státu. Dle Soudu také vláda nedostatečně prokázala své tvrzení ohledně spolupráce mezi DS a Národním odporem.

Vláda České republiky dne 23. září 2009 podala druhý návrh na zrušení Dělnické strany, který hrál ovšem významnější roli a návrh byl mnohem lépe zpracován. V tomto případě vláda uspěla a rozsudek Nejvyššího správního soudu jménem republiky byl vydán 17. února 2010. [20]

6.2.1 Návrh vlády na rozpuštění Dělnické strany

Rozsudek Nejvyššího správního soudu o zrušení Dělnické strany lze rozdělit do několika strukturovaných částí. První část rozsudku je věnována samotnému návrhu vlády (dále též navrhovatele). Tato část je zaměřena na ideologickou orientaci Dělnické strany, která má být dle navrhovatele založena na principech hitlerovského nacionálního socialismu a nikoliv na českém národním socialismu, ke kterému se strana oficiálně přiklání. V rámci návr-

hu je navrhovatelem také zdůrazněna provázanost mezi DS a některými ultrapravicovými organizacemi. Dále je též zmíněna podpora ze strany DS osobám, které jsou trestně stíhány za propagaci ideologie nacismu. V této části jsou dále citovány požadavky v rámci programových stanov Dělnické strany, které jsou dle navrhovatele zjevně v rozporu s Listinou základních práv a svobod a také s Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin. Tyto požadavky jsou zaměřeny proti národnostním menšinám žijícím na území České republiky a proti homosexuálům. Dále se DS ve svých požadavcích dovolává např. výrazného zprísňení situaci ve věznicích, což by však dle navrhovatele vedlo k dehumanizaci v českých věznicích.

Navrhovatel se v této části dále zabývá Ochrannými sbory (dále též OS-DS), které měly dle představitelů DS sloužit jako dohled nad akcemi strany a také pomáhat občanům při řešení různých problémů. Bylo však poukázáno na fakt, že mnoho aktivních členů OS-DS bylo spojeno s krajně pravicovými organizacemi a také se v mnoha případech jednalo o lidi vlastníci zbraně. Dle navrhovatele je vytvoření těchto sborů jednoznačně v rozporu s čl. 20 odst. 4 Listiny, dle kterého je nepřípustné, aby politické strany ovlivňovaly funkce státních orgánů. Dále je srovnáván znak OS-DS, svislý meč na pozadí červeného ozubeného kola, se symboly, které byly užívány oddíly SA (Sturmabteilung - úderné, útočné oddíly) nacistické NSDAP, které strana využívala jako nástroj nátlaku proti svým odpůrcům.

Další část je zaměřena na propojení Dělnické strany s dalšími subjekty. Jedná se zejména o neonacistickou organizaci Národní odpor či jeho ženskou odnož Resistance Women Unity (RWU). V případě zahraničních subjektů se pak jedná zejména o krajně pravicovou německou politickou stranu Národnědemokratická strana Německa (Nationaldemokratische Partei Deutschlands - NPD).

Další části návrhu se zabývají osobními charakteristikami některých představitelů Dělnické stran a veřejnými akcemi, kterých se Dělnická strana účastnila v rozmezí od 24. února 2007 do 28. září 2009. [20]

6.2.2 Vyjádření Dělnické strany

Dělnická strana (dále též odpůrce) navrhla návrh zamítnout, kdy argumentovala tím, že strana byla založena v souladu se zákonem a z vůle občanů ČR. Dle jejího stanoviska musí vládnoucí politické strany umožnit propagaci takových názorů a myšlenek, se kterými se neztotožňují, ale které jsou zároveň v souladu s Ústavou a zákony ČR. Odpůrce dále zdůraznil, že stanovy strany nepropagují ideologii hitlerovského nacionálního socialismu a

jako příklad uvedl Českou stranu národně socialistickou (ČSNS), která je patriotisticky založená a zároveň je postavená na demokratických hodnotách. Odpůrce se dále vyjádřil k symbolice strany. Zdůraznil, že symbol ozubeného kola, či vyobrazení dělníka s kládívem na propagačních materiálech se k neonacismu neváže a také připomenul, že podobné symboly byly již v minulosti některými politickými subjekty využívány a v českém právním řádu neexistuje zákon, který by tuto symboliku zakazoval. Jako příklad uvedl Československou sociální demokracii (ČSSD), která symbol rudého ozubeného kola po roce 1945 využívala jako své oficiální logo. Symbol OS-DS je pak dle odpůrce pouze upraveným logem DS, kdy meč symbolizuje jejich ochranný význam a odpůrce tento symbol srovnává se znakem Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, kde se symbol meče rovněž objevuje.

Odpůrce také zcela popřel tvrzení, že by strana jakkoliv porušovala principy svobody a demokracie. Kritika ze strany odpůrce se dále zaměřuje na prezentaci projevů předsedy a dalších představitelů DS, kterou považuje mnohdy za vytrženou z kontextu a vyloženou účelově s cílem záměrného vytvoření negativního obrazu o straně a jejích členech.

Další vyjádření odpůrce směřuje směrem k Ochranným sborům, kde zdůrazňuje, že se jedná o neozbrojené složky a jediným jejich cílem je ochrana představitelů a shromáždění strany. Odpůrce zcela odmítá srovnání těchto sborů s SA jako ozbrojenou složkou nacistické NSDAP a mimo jiné také zmínil vytvoření tzv. Romských hlídek, které působí v mosteckém sídlišti Chánov, kde dohlíží na dodržování veřejného pořádku a jsou zároveň podporovány ze strany vlády.

Odpůrce se ve svém vyjádření také distancoval od jakékoliv spolupráce s organizacemi Národní odpor, Resistance Women Unity, Autonomní nacionalisté a dnes již neexistující Národní korporativismus. Jakékoliv propojení s těmito organizacemi odpůrce zcela odmítl.

Další části jsou pak zaměřeny na osobní charakteristiky představitelů a účast DS na veřejných akcích. Ve shrnutí svého vyjádření pak odpůrce zdůrazňuje, že návrhové nepředložil relevantní důvody, kvůli kterým by měla být strana zrušena. [20]

6.2.3 Posuzování věci Nejvyšším správním soudem

V první řadě se Soud zabýval bodem v rámci programu DS, dle kterého by bylo požadováno určení a následná evidence národnosti obyvatel ČR a dalšími body programu, dle nichž by národnost měla hrát stěžejní roli pro sociální zázemí zaměstnanců a lékařskou péči. Dle

vyhodnocení Soudu nelze pokládat za dostatečně věrohodnou argumentaci odpůrce, dle kterého by takové určování národnosti bylo zcela dobrovolné a bylo určeno pouze pro evidenci. Důvodem toho tohoto posouzení je bod programu strany, ve kterém je zmíněná případná změna Ústavy. Možné důsledky takové evidence lze následně najít i v dalších bodech programu, dle kterých jsou s konkrétní (českou) národností spojena určitá práva. Požadavek určování národnosti pak dle Soudu evokuje asociace s norimberskými zákony a rasovou politikou nacistického Německa, i když je jako takový neprokazuje.

Některé body programu DS jsou Soudem shledány jako xenofobní, zejména pak ve vztahu k cizincům a některé pak v sobě nesou rasový podtext. Dále lze označit některé body programu jako populistické, v jejichž rámci dochází pouze k nekonstruktivní kritice určitých společenských problémů a přístupu vládnoucích politických stran a státních orgánů bez důkladného prostudování dané problematiky. Soud ve svém tvrzení argumentuje faktem, že odpůrce nebyl schopen v dostatečné míře reagovat na otázky Soudu k problematice např. agendy přiznávání mezinárodní ochrany. Jako kontroverzní je Soudem dále označeno vyjádření odpůrce k programovým bodům v otázkách homosexuality. Požadavek postavení homosexuality mimo zákon lze v poměrech západní civilizace označit za naprosto nepřijatelný a navíc je nutno připomenout, že podobný náhled na homosexualitu byl uplatňován také v nacistickém Německu.

Z projevů představitelů v rámci různých akcí Dělnické strany dle Soudu vyplývá, že tato strana přisuzuje některým sociálním skupinám negativní vlastnosti na základě jejich etnické příslušnosti. Jedná se např. o občany romského či vietnamského původu. Některá prohlášení pak zcela otevřeně rozdělují sociální skupiny na základě barvy pleti či rasy. Rasový podtext těchto projevů, kdy byly některé z nich předneseny také předsedou DS, je zcela evidentní. Z některých projevů jsou také jednoznačné útočné tendence vůči organizacím, které se menšinami zabývají.

Soud se dále zabýval antisemitskými názory, ve významu nenávisti vůči židům, tedy lidem, kteří vyznávají judaismus, či Židům jako etnické skupině, které Dělnická strana propaguje. V mnoha projevech lze antisemitské názory jednoznačně vymezit, kdy jsou tyto projevy namířeny také proti státu Izrael a představitelům sionismu.

Výrazným varovným signálem, který je ovšem důkazem podpory neonacistických a rasis-tických myšlenek ze strany Dělnické strany, jsou pak projevy hostů shromáždění DS, ve kterých došlo otevřeně ke glorifikaci osoby Adolfa Hitlera.

Dále se Soud zabýval symbolikou, kterou Dělnická strana využívá. Dospěl k závěru, že tvarová podobnost ozubeného kola, které je oficiální logem DS, je velmi vysoká ve srovnání se symboly organizace Deutsche Arbeitsfront (DAF - Německá pracovní fronta - organizace sjednocující všechny odborové organizace v období nacistického Německa) a Freiheitliche Deutsche Arbeiterpartei (FAP - Svobodná Německá dělnická strana - německá krajně pravicová politická strana působící mezi léty 1979 – 1995). Dalším srovnávaným symbolem byl motiv dělníka, který byl podle Soudu jednoznačně okopírován z propagačního plakátu využívaného v nacistickém Německu. Vazba symbolu OS-DS na německý nacionální socialismus není dle Soudu dána použitím symbolu svíslého meče, ale stejně jako v případě oficiálního loga DS použitím symbolu ozubeného kola.

Dle Soudu odkazují na hitlerovský nacionální socialismus také některá hesla, která jsou DS využívána. Jedná se např. o heslo „Nejvyšší ctí je naše věrnost“ – podobnost s heslem jednotek SS, či „Evropo, povstaň. Za společnou Evropu našich lidí.“ – což je odvozené z písně NSDAP „Deutschland, erwache!“.

Dalším bodem, kterým se Soud zabýval, bylo prohlášení navrhovatele ohledně spolupráce Dělnické strany s krajně pravicovými subjekty. Soud potvrdil, že je prokázáno, že organizace Národní odpor, Resistance Women Unity a Autonomní nacionalisté jsou krajně pravicovými extremistickými organizacemi, jejichž činnost vykazuje prvky rasové nesnášenlivosti, antisemitismu, xenofobie, podpory neonacismu a v mnoha případech je uskutečňována prostřednictvím násilí. Z provedených důkazů Soud dospěl k jednoznačnému závěru, že tyto organizace představují hrozbu pro současné demokratické uspořádání v ČR. Po dalším vyhodnocení dospěl Soud k závěru, že propojení DS, personální i ideologické, s těmito subjekty je prokazatelné.

Posledním bodem, kterým se Soud zabýval, byla participace DS na různých veřejných akcích. V první řadě bylo prokázáno, že při pořádání veřejných akcí spolupracuje DS s organizacemi, které lze jednoznačně klasifikovat jako krajně pravicové podporující neonacismus. Jedná se také o zahraniční subjekty, z nichž některé působí legálně, ale jejich ideologická profilace je evidentní. Lze také prokázat personální provázanost mezi akcemi DS a akcemi neonacistických organizací. V rámci hodnocení jednotlivých akcí Soud konstatuje, že mnoho z nich bylo zaměřeno velmi rasově nenávisným a xenofobním způsobem. V některých případech pak bylo prokázáno porušování veřejného pořádku a projevy otevřeného násilí. [20]

6.2.4 Závěry Nejvyššího správního soudu

Dle Soudu bylo v řízení prokázáno, že program a činnost Dělnické strany jednoznačně vede k rasové, etnické, národnostní a sociální nesnášenlivosti a v konečném důsledku by vedl k omezení práv a svobod určitých skupin obyvatel ČR, zejména pak menšin. Soud dále dospěl k závěru, že program DS směřuje k odstraňování demokratických základů, na kterých je právní stát postaven. Tyto skutečnosti jsou pak v rozporu s ustanovením §4 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. Dle závěru soudu jsou programové stanovky a používaná symbolika navazující na hitlerovský nacionální socialismus, který je nepopíratelně totalitní ideologií v naprostém rozporu s principy svobody a demokracie a také se základními právy a svobodami. Z veškerých aktivit strany jak pak evidentní vnitřní podpora nacistického Německa jejich členů. Dle Soudu z řízení jednoznačně vyplynulo, že cílem DS je nahrazení současného demokratického systému nacionálním socialismem, což je neslučitelné s čl. 9 odst. 2 Ústavy ČR (zde je možné připustit, že by tato snaha byla také v rozporu s čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.)

Soud dále došel k závěru, že je prokazatelná spolupráce DS s neonacistickými subjekty, kterým tato strana vytváří určitou politickou platformu pro jejich další působení a do jisté míry se snaží legitimizovat jejich názory. Dalším závažným problémem je absorpce osob z neonacistické scény Dělnickou stranou. Soud dále uzavřel, že se DS v rámci svého působení nezříká použití násilí a násilí cíleně vyvolává v rámci prosazování své činnosti, což je jednoznačně v rozporu s čl. 5 Ústavy.

Soud spatřuje vážnou hrozbu také v reálném předpokladu, že ideologie a cíle Dělnické strany, jako rasová a etnická nesnášenlivost, antisemitismus, xenofobie a násilná trestná činnost jako průvodní jev, budou transformovány v konkrétní kroky v případě, kdy by dosáhla strana úspěchů v rámci získání politické moci a vlivu. Ve straně navíc dle Soudu nedošlo k žádnému programovému pokroku, či jakékoliv relevantní změně.

Soud dále zdůraznil, že rozpuštění strany není pouze reakcí na její činnost, ale také aktem sebeobrany právního demokratického státu, pro který představuje ideologie, která je se stranou spojená, reálné nebezpečí. [20]

6.2.5 Komentář k závěrům Nejvyššího správního soudu

Problematika rozpuštění Dělnické strany je komplikovaným problémem a jakékoliv vyjádření v tomto ohledu zcela jistě není jednoduchou záležitostí. V zásadě však lze uvést dva názorové proudy, které jsou s touto problematikou spojeny a kterými je možné na ni nahlížet. Dle prvního bychom považovali tohoto rozhodnutí Soudu za nepřiměřený zásah do svobodné soutěže politických stran. Pokud bychom shledali, že jakékoliv aktivity DS nejsou v rozporu se zákony, Ústavou či Listinou základních práv a svobod, pak je rozhodnutí Soudu zcela jistě nesprávné. Monitoring veškerých aktivit DS a posouzení jejích programových stanov je však také velmi nesnadným úkolem. Je však nezbytné se zabývat faktickými informacemi, které nelze nijak zpochybnit. Dělnická strana je nepopíratelně personálně provázána s krajně pravicovými subjekty, za jejichž základní ideologii lze označit nacionální socialismus a které vykazují prvky rasové a etnické nesnášenlivosti, antisemitismu a xenofobie. Tento fakt lze určit z různých článků, které jsou uveřejněny na webových stránkách těchto organizací a také z prohlášení jejich představitelů na různých akcích, kterých se tyto subjekty účastní. Někteří jedinci, kteří se hlásí k ideologii neonacismu, pak vystupují opakovaně přímo na akcích Dělnické strany. Jejich projevy lze označit za jednoznačnou podporu neonacismu a nesnášenlivosti vůči menšinám. Na těchto akcích se jim dostává potlesku a podpory od dalších účastníků, kteří jsou v mnoha případech členy Dělnické strany.

Symboliku, kterou strana oficiálně používá, či symboliku, která je neoficiálně využívána jejími členy, lze označit v některých případech jako značně kontroverzní, v jiných případech se jedná o zcela evidentní odkaz na symboliku nacistického Německa (tzv. Třetí říše). Právě obdiv nacistického Německa je možné spojit s podporou hitlerovského nacionálního socialismu ze strany členů DS.

Názory a postoje členů Dělnické strany je v některých případech nezbytné vyčíst ze zdrojů, jakými jsou např. různá internetová fóra a diskuze. V nich se pak někteří členové Dělnické strany hlásí k podpoře hitlerovského nacionálního socialismu a nesnášenlivosti vůči menšinám. V mnoha případech také podporují jedince, kteří jsou trestně stíháni za trestné činy s rasovým podtextem.

Představitelé Dělnické strany kladou velký důraz na to, aby se ve své činnosti maximálně distancovali od podpory neonacismu či rasové nesnášenlivosti. Není však možné se sou-

středit pouze na jejich oficiální prohlášení a postoje, ale sledovat veškerou vyvíjenou činnost a postupně ji dávat do souvislostí.

Závěrem je nezbytně nutné zdůraznit, že ideologie hitlerovského nacionálního socialismu je extrémně nebezpečná a v jednoznačném rozporu s principy svobody a demokracie a s úctou k základním lidským právům a svobodám. To vše je podpořeno historickými událostmi, ve kterých se tato ideologie ukázala jako antidemokratická, v rozporu s myšlenkou lidské rovnoprávnosti a s maximální neúctou k lidskému životu. Ze strany Dělnická strany a jejích představitelů pak dochází k podpoře myšlenek německého nacionálního socialismu a v takovém případě je rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o zrušení Dělnické strany zcela správné.

ZÁVĚR

Lidská práva jsou jedním z nejdůležitějších, ovšem také nejdiskutovanějších, témat dnešní doby. Vývoj, který lidská práva a svobody zaznamenaly v průběhu lidských dějin, je velmi komplikovaný a v mnoha ohledech také nejednoznačný. Základní lidská práva a svobody se postupem tohoto vývoje setkaly s řadou různých přístupů, které jim dávaly odlišný význam a zcela tak diferencovaly ty nejzákladnější lidské hodnoty. Tato problematika se setkávala, a stále setkává, s celou řadou překážek, se kterými se mnohdy musí i dnešní kulturně vyspělá západní civilizace potýkat. V současné době, kdy stojíme tváří tvář hrozbě terorismu, stále diskutujeme, do jaké míry je možné přiznat práva a svobody nebezpečným a bezcitným teroristům. Je smutnou pravdou, že společnou řeč v takových tématech lidé v nejbližší době s největší pravděpodobností nenaleznou.

Velkým problémem nadále zůstává soustavné porušování lidských práv ve společnosti. Netolerance a neochota k rovnocennému přístupu jsou příčinou, že se společnost ve 21. století stále setkává s projevy rasové nesnášenlivosti, antisemitismu a xenofobie. Stále mají někteří lidé tendence hodnotit lidskou bytost více podle barvy její pleti, než podle charakteru její osobnosti. Na druhou stranu je potřeba zmínit, že lidstvo v tomto ohledu zaznamenalo mnoho důležitých pokroků, díky kterým se začali lidé učit větší toleranci a přístupu k ostatním se stejným měřítkem. Takový přístup by měl být naprostou samozřejmostí a je nezbytné jej stále více rozšiřovat.

V České republice se s diskuzí nad lidskými právy setkáváme prakticky denně. Problematika romské menšiny je předmětem mnoha sporů a zájmů mnoha jednotlivců i organizací, které mají ovšem velmi rozdílné vize a nabízejí různá řešení daného problému. Je pravdou, že se v rámci České republiky netěší romská menšina příliš velké přízni ostatních občanů. Mnoho lidí se pak s žádostí o řešení této situace obrací na kontroverzní politické strany a organizace, jejichž nabízené řešení je však extrémního a mnohdy i násilného charakteru. Často se jedná o politické i nepolitické subjekty podporující myšlenky neonacismu, kdy se mladí lidé plní nenávisti a rasové nesnášenlivosti ve jménu extrémně nebezpečných ideálů vyjadřují k problematikám, se kterými však nejsou plně obeznámeni a nejsou schopni konstruktivní diskuze ohledně řešení daných společenských problémů. Jakýkoliv pokrok spojený s uznáním základních lidských práv a svobod bez rozdílů je pak v případě takto smýšlejících lidí v mnoha případech zcela nereálný.

Základní principy svobody a demokracie, na kterých je západní civilizace, tedy i Česká republika, postavena je nezbytné chránit všemi dostupnými prostředky. Právní stát má nástroje, které jsou součástí jeho odpovědnosti za ochranu lidských práv a veškeré tyto nástroje, jako zákony, Ústava či Listina základních práv a svobod, musejí být bezpodmínečně respektovány. Lidé stojící proti svobodě a demokracii si musejí uvědomit, že tyto principy nejsou bezbranné a že v jistých mezích budou podniknuty všechny kroky k jejich zachování, protože totalitní ideologie svou šanci v lidských dějinách již dostaly a je v zájmu všech svobodomyšlných lidí, aby se nic takového již nikdy neopakovalo.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

- [1] ZOUBEK, V. Lidská práva - globalizace - bezpečnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 510 s. ISBN 978-80-7380-026-0.
- [2] FLEGL, V. Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1998. 325 s. ISBN 80-7179-204-7.
- [3] ŠIŠKOVÁ, N. Dimenze ochrany lidských práv v EU. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2003. 228 s. ISBN 80-86395-52-9
- [4] ŠIŠKOVÁ, N. Evropská unijní ochrana lidských práv. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2001. 221 s. ISBN 80-7201-278-9.
- [5] PROUZOVÁ, A. Evropský soud pro lidská práva. Praha: Linde Praha, 2004. 187 s. ISBN 80-7201-500-1
- [6] HERCZEG, J. Meze svobody projevu. Praha: Orac, 2004. 143 s. ISBN 80-86199-94-0
- [7] Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod. Ostrava-Hrabůvka: Sagit, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7208-755-6.
- [8] FLEGL, V. Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1997. 273 s. ISBN 80-7179-149-0.
- [9] JEMELKA, L., BŘEŇ, J. Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovací a zákon o právu petičním s komentářem. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. 172 s. ISBN 978-80-7357-279-2
- [10] MAN, V., SCHELLE, K. Základy ústavního práva. 3. vyd. Ostrava-Přívoz: KEY Publishing, 2010. ISBN 978-80-7418-068-2
- [11] CHARVÁT, J. Současný politický extremismus a radikalismus. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 183 s. ISBN 978-80-7367-098-6
- [12] MAREŠ, M. Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2003. 655 s. ISBN 80-86598-45-4
- [13] ČERNÝ, P. Právní ochrana před extremismem. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 270 s. ISBN 978-80-7400-053-9

Internetové zdroje:

- [14] *Katedra historie Filosofické fakulty Univerzity Palackého* [online]. 2005 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.historie.upol.cz/19/prameny/nezavislost.htm>>
- [15] *Informační centrum OSN v Praze* [online]. 2005 [cit. 2011-03-31] Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>>
- [16] *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2008 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/vystaveni-lustracniho-osvedceni-jednotlivci.aspx>>
- [17] *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickyh-stran/>>
- [18] *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna* [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/organy2.sqw?k=1>>
- [19] *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-05-01]. Dostupný z WWW: <www.mvcr.cz/soubor/strategie-extrem-2009-pdf.aspx>
- [20] *Nejvyšší správní soud* [online]. 2009 [cit. 2011-05-04]. Dostupný z WWW: <http://www.nssoud.cz/docs/Delnicka_strana_original.pdf>

Právní předpisy:

- [21] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSN	Organizace spojených národů
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů
tzv.	takzvaný
čl.	článek
odst.	odstavec
pís.	písmeno
např.	například
EU	Evropská unie
ČR	Česká republika
NATO	Severoatlantická aliance
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ODS	Občanská demokratická strana
TOP09	TOP09 a Starostové
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
VV	Věci Veřejné
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Česká strana lidová
SZ	Strana zelených
NS	Národní strana
NK	Národní korporativizmus
DSSS	Dělnická strana sociální spravedlnosti
DS	Dělnická strana
DM	Dělnická mládež
NO	Národní odpor
AN	Autonomní nacionalisté

NSDAP	Nacionálně socialistická německá dělnická strana
KSČ	Komunistická strana Československa
KSM	Komunistický svaz mládeže
ČSAF	Československá anarchistická federace
AFA	Antifašistická akce
RWU	Resistance Women Unity
NPD	Národnědemokratická strana Německa
OS-DS	Ochranné sbory Dělnické strany
DAF	Německá pracovní fronta
FAP	Svobodná Německá dělnická strana
SS	Ochranné oddíly
SA	Úderné oddíly

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1. Rozdělení mandátů v Poslanecké sněmovně .....</i>	<i>38</i>
<i>Graf 2. Počet trestných činů s extremistickým podtextem v ČR v letech 2007 a 2008 .....</i>	<i>52</i>
<i>Graf 3. Zjištěné trestné činy s antisemitským podtextem v ČR v letech 2007 a 2008.....</i>	<i>52</i>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Všeobecná deklarace lidských práv

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

Úvod

U vědomí toho,

že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě,

že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu,

že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku,

že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy,

že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a že se rozhodl podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě,

že členské státy převzaly závazek zajistit ve spolupráci s Organizací spojených národů všeobecné uznávání a zachovávání lidských práv a základních svobod a

že stejné chápání těchto práv a svobod má nesmírný význam pro dokonalé splnění tohoto závazku,

Valné shromáždění

vyhlašuje tuto

Všeobecnou deklaraci lidských práv

jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jednotlivec a každý orgán společnosti, maje tuto deklaraci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými opatřeními vnitrostátními i mezinárodními jejich všeobecné a účinné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí.

článek 1

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

článek 2

(1) Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

článek 3

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

článek 4

Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.

článek 5

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

článek 6

Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.

článek 7

Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.

článek 8

Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.

článek 9

Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

článek 10

Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.

článek 11

(1) Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonem postupem prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti obhajoby.

(2) Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opomenutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly trestné podle státního nebo mezinárodního práva. Rovněž nesmí být uložen trest těžší, než jakého bylo lze použít v době, kdy byl trestný čin spáchán.

článek 12

Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

článek 13

(1) Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.

(2) Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

článek 14

(1) Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.

(2) Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

článek 15

(1) Každý má právo na státní příslušnost.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.

článek 16

(1) Muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu.

Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva.

(2) Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.

(3) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

článek 17

(1) Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

článek 18

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.

článek 19

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

článek 20

(1) Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.

(2) Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.

článek 21

(1) Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.

(2) Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

(3) Základem vládní moci budiž vůle lidu; ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného

hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

článek 22

Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s organizací a s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

článek 23

(1) Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.

(2) Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

(3) Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.

(4) Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.

článek 24

Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

článek 25

(1) Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

(2) Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

článek 26

(1) Každý má právo na vzdělání. Vzdělání necht' je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž

všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.

(2) Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.

(3) Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti.

článek 27

(1) Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.

(2) Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.

článek 28

Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.

článek 29

(1) Každý má povinnosti vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou osobnost.

(2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.

(3) Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

článek 30

Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.